

(2)

Shtetman, Yitzhak Eliyahu ben Moshe

ספר

כל נדרי

בדיני נדרים ושבועות, קבלתם, התרתם והפרתם
מנהגי מצוה, קבלתם והתרתם, שאלה על הפרשת תרו"מ ואמרי פיו,
שאלה על קבלת שבת, צדקה, תענית ועוד

כולל תמצית ההלכה מחולק לסימנים וסעיפים, ומסביר באותות מקור
ושורש הדינים בארוכה, ומשא ומתן בכללות ופרטות כדרכה של תורה

כל אלה ערכתי ואספתי בחסדי ה' עלי,
מסוגלות הש"ס, ראשונים, פוסקים וש"ת עד אחרוני זמננו,
יצחק אליהו בלאמור רבי משה שליט"א שטסמן

פעיה"ק ירושלים תובב"א
שנת תשמ"ח לפ"ק

מנהגים שונים שנתפרשו בפוסקים לענין דיני התרה

תפילה כ"ותיקין"

ח. הרגיל להתפלל כ"ותיקין", יש בהנהגה זו מעין "נדר" ט, ולכן אם אינו מוצא מנין להתפלל בנין החמה, יכול להתפלל ביחידות טז.

ט. גם אם רגיל להתפלל כ"ותיקין" רק בזמנים מסויימים, כגון בערב ראש הודש

או גדר וסייג לתורה וכיוצ"ב, ולא בענייני אכילה ושתיה ועמידה וישיבה, אם לא בדבר שנמנעו מלאכול מחמת צער, כמו מנהג שלא לאכול בשר ולא לשחות יין בבין המצרים וכיו"ב, אבל להפריש בין מאכל למאכל ולעשות המאכל בדוגמא זו או בדוגמא זו, וכן לעמוד ולישב במקום שמדינא דגמרא אין קפידא, לא שייך מנהג בזה.

ועד"ז כתב בשו"ת אגרות משה [יור"ד ח"א סימן קכז ענף טז] שדוקא בדבר מצוה מחייב מנהג, אך אם נהג בדבר רשות מסויים ונתכוין לנהוג כן לעולם, אינו כלום. והוסיף שגם מש"כ הר"ן [בנדרים פא ב ב"ד"ה משום] בשם ה"ר יהודה הכהן שאם נהג שלא לאכול בשר ויין בזמן מיוחד צריך היתר, ודאי כוונתו בימים שיש איזה הידור ומעלה להחמיר בהם, כגון מ"ז בתמוז והלאה, או שסובר הר"ן שבכל עת יש מעלה להחמיר בזה משום שיש בזה מעין חנינית, שהוא מתקוני התשובה. אבל בדבר הרשות בעלמא, ודאי אין כלום בקבלתו. וגם מש"כ המגן אברהם [בסימן תסח ט"ז ד] בשם הרא"ם שאם נהגו כשאר ימות השנה שלא לעשות מלאכה הוי נדר, ודאי אין כוונתו בסתם יום חול, (שבזה הרי אדרבה, אסור לו לנהוג כן שהוא כירבעם שבדה חג מלבו, ויתכן דאיכא בזה "בל תוסיף", ואיך נאמר שמסתמא כוונתו לקבל נדר, הא אדרבה יש לומר שלא קיבל עליו לעשות איסור אלא שמתעצל מלעשות מלאכה או מטעם אחר ולא לאיסור, ואף אם נתכוין לאיסור, הרי ודאי אם היה יודע שיש חשש איסור בזה לא היה נוהג כן), אלא כוונת המגן אברהם באופן שיש טעם הרחקה מאיסור, כגון בערב שבת או בליל י"ד בניסן וכדומה. אבל בדבר שאין בו ריח מצוה וזהירות כלל, לכו"ע אינו כלום כל זמן שלא קיבל עליו בפירוש בלשון נדר, עיי"ש.

טו. הגרש"ז אויערבאך זצ"ל [הור"ד בספר "תפילה כהלכתה" סי' ג הערה לה, בספר "אשי ישראל" פרק יח הערה ת, וב"הליכות שלמה" פרק ה הערה כז], שו"ת ציץ אליעזר [הלק יד סימן ה אות ג], הגר"מ שטרנבוך שליט"א [ב"הליכות הגר"א ומנהגיו, ח"א סימן סב, עמ' עז, בריש דבריו טס], והיינו שיש בזה מעין נדר עכ"פ

לענין שמותר לו להמשיך בקביעותו גם אם מחמת כך יצטרך להתפלל בלי מנין.

אך מ"מ גם לרגיל להתפלל ותיקין, אם נודמנה לו סיבה לא להתפלל ותיקין, הורה הגר"ג קרליץ שליט"א שאינו צריך התרת נדרים על כך, שזו אומדנא דמוכח שקיבל על דעת המנהג, ובאופן שיש לו סיבה כה"ג אין זה בכלל קבלתו. אך אם רצונו לחזור בו לגמרי ממנהגו להתפלל בזמן ותיקין, צריך לחוש ולעשות התרת נדרים. [הור"ד בספר "חוט שני" הל' שבת ח"א, עמ' ריז]. אמנם לדעת הרבה פוסקים באופן שלא קיבל בפיו לשון נדר בהדיא אלא נהג סתם, יכול לסמוך על מסירת מודעא דערב ראש השנה שאין נעשה נדר ע"י מה שאמר בסתם שיתן לצדקה, [וכנ"ל בפרק עג סעיף ה, ולהלן פרק פא סעיף ג], ולדבריהם יכול לחזור מהנהגתו לגמרי גם בלא התרת נדרים. (ואמנם עיי"ש בפרק פא סעיף יד שיש שכתבו שאעפ"כ ראוי לכתחילה לומר "בלי נדר", ואם עשה בסתם ראוי להתיר ע"י שאלה).

טז. ביאור הלכה [סימן נח סעיף א ד"ה ומצוה] שמותר לזהירים לקרות כותיקין, לקרות ולהתפלל ביחידים אם אין להם מנין, עיי"ש, וכן הביאו לדינא הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שו"ת ציץ אליעזר, והגר"מ שטרנבוך שליט"א [הג"ל בהערה טו], ועד"ז כתבו הרבה אחרונים דתפילה כותיקין עדיפא מתפילה בציבור, עיי' בספר "זריעות האוהל" [הור"ד ב"עמק ברכה", הל' ברכות קריאת שמע אות א, עמ' ת], ובאחרונים שהובאו בבירור הלכה [תנינא אר"ח ח"א עמ' קנא], עיי"ש. (ואמנם בדבריהם לא חילקו בין רגיל להתפלל כותיקין לאינו רגיל, וכדלהלן בהערה יט).

ולפ"ז כתב בשו"ת ציץ אליעזר [הלק טז סימן ג] שכיון שקביעותו נחשבת כנדר, לכן יתכן שאין ראוי להתיר לו זאת לכתחילה, שנחשב כהתרת נדר של דבר מצוה, ובפרט אם יכול להדר להתפלל גם בותיקין וגם בציבור ע"י שיטריח עצמו לחזור אחר זאת, [אלא שלמעשה אינו מחוייב בזה אם זה יותר משיעור חזרה], עיי"ש. (ואמנם בזמנינו המנהג למסור מודעא לבטל נדרים בערב ראש השנה

וכדומה, יש בה ביחידות".

י. אדם שאינו רגיל להתפלל כ"ותי להתפלל ביחיד ביחידות יט.

וב"כל נדרי", ולדעת הרב כך לענין הנהגות טובות עליהם שיהיו "בלי נדרי ולהלן בפרק פא סעיף ג, להתנות במפורש).

יז. הגרש"ז אויערבאך ז"ל: כשרגיל להתפלל כ נחשבת קבלתו כעין נדר

יח. הגרש"ז אויערבאך בהערה טו, וכדמש בהערה טז] שדוקא לזהו להתפלל ביחידים כשאין זהיר לקרוא כותיקין אס (והוסיף הגרש"ז אויע ב"הליכות שלמה" טס), שזו בתפילה כותיקין בדרך בציבור רגיל הוא, לכן בציבור בשביל תפילה דממילא מי שאין לו ג בציבור, [כגון שהתחיל ער הוא לבחור אחת מן הז' מעלות אלו שזור המשינ"ב דין זה ש ל"זהירים לקרוא כותיק שהשכים באופן חד-פע אם השכים משום שו "ותיקין", שפיר דמי ל מנין. [הגר"א נבנצל שלי המשינ"ב טס, בשם הגרש" ובשו"ת "האלף לן ובשו"ת פרי יצחק (טו) בציבור עדיפא מתפילד דבריהם משמע שזהו כותיקין). וגם בהנהגת משמע דעדיפא תפילה עיי"ש שכתב "להתפלל

וכדומה, יש בהנהגה זו מועין "נדר", ולכן אם אירע שאין לו מנין, יכול להתפלל ביחודות י.

אדם שאינו רגיל להתפלל כ"ותיקין" ואירע יום אחד שהשכים ובאפשרותו להתפלל כ"ותיקין", לדעת כמה פוסקים אם אין לו מנין כ"ותיקין, אסור לו להתפלל ביחודות כ"ותיקין" י, אך יש שכתבו שעדיף שיתפלל כותיקין גם ביחודות י. L

מנין עשרה דוקא. (ואמנם ב"ליקוטי דינים מהגרונ"ה הלוי זצ"ל פירש שכונת הגר"א שבאופן שמתפלל בביהכ"נ, שאסור להקדים שם תפילתו לתפילת הציבור אם לא שמתפלל בעשרה, [שבו מותר משום דציבורא כתר ציבורא לא איכפת לן], וע"ז כתב הגר"א שאסור לו להתפלל בביהכ"נ ביחודי גם אם רוצה להתפלל כותיקין).

ועד"ז מבואר בכמה פוסקים שעדיף להתפלל בציבור מתפילה כותיקין, וכמו שהביאו בשו"ת מנחת יצחק [ח"ג סו"ס עא] ובבירור הלכה [תנינא או"ח ח"א עמ' קנא]. וגם בשו"ת שרגא המאיר [ח"ה סימן א] הסיק דבכל גוונא תפילה בציבור עדיפה, [וכפשוטו דברי ה"מעשה רב" ושו"ת האלף לך שלמה הנ"ל], וכתב שכן הוא ברוב בני ישראל החרדים לדבר ה' דבתפילה בציבור מדקדקים מאד, משא"כ בתפילה כותיקין רק יחידים מדקדקים, עיי"ש.

יט. הגר"ש אלישיב שליט"א [הו"ד ב"קובץ תשובות" ח"א סימן טו, וביתפילה כהלכתה" שם], שלא מסתבר שיש חילוק בין אדם הרגיל להתפלל עם הנץ החמה בכל יום לבין אדם שאינו רגיל, שהרי בכל יום ויום החיוב עליו לקיים המצוה כתיקונה, אלא בכל גוונא עדיף להתפלל כותיקין ביחודות, מלהתפלל בציבור שלא כותיקין. [לדברי הביאור הלכה הנ"ל]. וכ"כ הגר"ח קנייבסקי שליט"א [הו"ד בספר "נקיות וכוונת בתפילה", עמ' קצב] שגם כשאינו מתפלל בקביעות כותיקין אלא רוצה להתפלל פעם אחת בנץ, יכול להתפלל ביחודות כשאין מנין. (וכתב דלאו דוקא נקט הביאור הלכה "הזהירים לקרוא כותיקין", אלא אורחא דמילתא נקט). וכן מצינו בכמה אחרונים שהזכירו שתפילה כותיקין עדיפה מתפילה מציבור, וכנ"ל בהערה טז.

ולפ"ז פירש הגר"ש אלישיב שליט"א [הו"ד בספר "אבני ישפה" הלכות תפילה פרק ד הערה 1] דמש"כ בביאור הלכה [שם סימן נח ד"ה ומצוה] דהזהירים לקרות כותיקין מותר להם לקרות ולהתפלל ביחודי כשאין להם מנין, כוונתו לומר שדין זה הוא רק באופן שהטעם שהוא מתפלל

וב"כל נדריו", ולדעת הרבה פוסקים יכול לסמוך על כך לענין הנהגות טובות שנהג בסתמא ולא התנה עליהם שיהיו "בלי נדיר", וכנ"ל בפרק עג סעיף ה ולהלן בפרק פא סעיף יג, אלא דלכתחילה ראוי להתנות במפורש).

יז. הגר"ש אויערבאך זצ"ל [הג"ל בהערה טו], שגם כשרגיל להתפלל כותיקין רק בימים אלו, נחשבת קבלתו כעין נדר.

יח. הגר"ש אויערבאך זצ"ל והצ"ח אליעזר [הג"ל בהערה טו], וכדמשמע בביאור הלכה [הג"ל בהערה טו] שדוקא לזהירים לקרוא כותיקין מותר להתפלל ביחודי כשאין להם מנין, אך מי שאינו זהיר לקרוא כותיקין אסור לו להתפלל בלי מנין. (והוסיף הגר"ש אויערבאך זצ"ל [בדבריו שהובאו בהליכות שלמה שם], שזהו משום שכיון שאינו רגיל בתפילה כותיקין בדרך קביעות, ואילו בתפילה בציבור רגיל הוא, לכן אינו רשאי לבטל תפילה בציבור בשביל תפילה כותיקין. ולפ"ז סיים דממילא מי שאין לו עדיין מנהג קבוע להתפלל בציבור, [כגון שהתחיל עתה לשמור מצוות], שפיר יכול הוא לבחור אחת מן השתים, משום שמעיקר הדין ב' מעלות אלו שוות. ויש שפירשו שמש"כ המשנ"ב דין זה שיותר להתפלל ביחודות ל"זהירים לקרוא כותיקין", כוונתו לאפוקי באופן שהשכים באופן חד-פעמי משום נוחות וכדו', אך אם השכים משום שרוצה להדר ולקיים מעלת "ותיקין", שפיר דמי להתפלל ביחודות כשאין לו מנין. [הגר"א נבנעל שליט"א בהגהות "יצחק יקרא" על המשנ"ב שם, בשם הגר"ש אויערבאך זצ"ל].)

ובשו"ת "האלף לך שלמה" [או"ח סימן מז] ובשו"ת פרי יצחק [סו"ס ב] כתבו להדיא דתפילה בציבור עדיפה מתפילה כותיקין. (ואמנם מסתימת דבריהם משמע שזהו גם אם רגיל הוא להתפלל כותיקין). וגם בהנהגת הגר"א כמעשה רב [אות מה] משמע דעדיפה תפילה בציבור על תפילה כותיקין, עיי"ש שכתב "להתפלל שחרית כותיקין, ובלבד עם

5

Waldenberg, Eliezer Judah ^{בענהויה}

ספר

שאלות ותשובות

ציץ אליעזר

חלק ארבעה עשר

כולל

תשובות בהלכה וחידושי דינים בענינים מעשיים שונים.
ובירורים ומחקרים ופסקים בבעיות רפואיות שונות וחדישות.

הוצאה שניה

חנני ה'

אליעזר יהודה וולדינברג

חבר בית הדין הגדול

בן לאאמו"ר הרה"ג מוהר"ר יעקב גדליהו ז"ל

בעיה"ק ירושלים תוכב"א

שנת תשמ"ה לפ"ק

סימן ה

מי שיכול להתפלל ביחידות עם הנץ החמה או להמתין על לאחר מיכן להתפלל עם הציבור מה עדיפא ואם יש חילוק בזה בין כשמתפלל ביחידות שם בביהכ"נ או במקום אחר

ב"ה גי אדר"א תשל"ח

76 שאלה. בית כנסת שמתפללים הפלה שחרית בשעה קבועה ומסוימת בין בחורף ובין בקיץ, ובימות החורף יוצא התחלת התפלה סמוך להנץ החמה והק"ש ושי"ע כעשרה רגעים או רבע שעה לאחר מיכן, וכמה מהיחידים נמצאים כבר בביהכ"נ כרבע שעה לפני הנהי"ח, אם אלה היחידים היביים או עכ"פ רשאים להתפלל ביחידות כדי להתפלל כוונתיו עם הנהי"ח או דלמא תפלה בציבור עדיפא מזה וצריכים לחכות ולהתפלל עם הציבור לאחר נץ החמה.

תשובה. א) בפעם רב להגרי"א ז"ל הי' ק"ש ותפלה אחר כ"ה כתוב בזה"ל: להתפלל שחרית כוונתיו ובלבד עם מנין עשרה דוקא עכ"ל. ולמד משפטות דברי הגרי"א ז"ל דס"ל תפלה בציבור עדיפא מתפלה ותיקון ביחיד, שהרי מתנה תנאי מפורש ובהגשמה דנה שיש להתפלל שחרית כוונתיו בלבד שיהא זה עם מנין עשרה דוקא.

ב) המשנה ברורה בסיומן נ"ה סעיף ד' בביאור הלכה ד"ה ומצוה מן המובחר, לא מוכרז בהכתוב בזה במעשה רב (פוסק כמעט החופך מדבריו, וז"ל: דע ההזויזים לקרות כוונתיו כוונת לקרות ולהתפלל ביחידים אם אין להם מנין וגדולה מזה מוכח במשנה ברכות ד' כ"ב יחד לטובל וכו' עיי"ש דאפילו אם אין לו תפילין בעת ההיא ג"כ אפי"ה יזהר לקרותה בזמנה סמוך להנץ ובשנה זו איירי כוונתיו כדמסקינן בגמ' שם עכ"ל, וכאמור זהו החופך ממה שפסק הגרי"א ז"ל לפי המעשה רב הנ"ל תפלה בציבור עדיפא מתפלה יחיד כוונתיו, וכתבתי בלשון כמעט מפני שהמ"ב מצריח בזה עכ"פ שיהא מן הזוהרים לקרות כוונתיו, אבל בלא"ה גם הוא מודה שאמר לו באקראי להקדים תפלה הציבור ולקרות ולהתפלל ביחיד. ולפלא על המ"ב שלא מוכרז מדעת הגרי"א ז"ל בזה הסותר את דעתו, אם לא שנאמר שפירש מדברי הגרי"א אמורים לא מהזוהרים לקרות כוונתיו, אך זה דחוק, וגם היה לו עכ"פ להוכיח ולהביא בהכתוב בזה במעשה רב.

וכזאת תפלה בציבור עדיפא מתפלה כוונתיו כדמוכה משפטות דברי המעשה רב, ראיתי דס"ל בן גב להגרסי"ק ז"ל בשו"ת האלה לך שלמה תארי"ה סימן כ"ז שכותב בתוך דבריו בזה"ל: הן אסת אם לא היו עוברים זמן ק"ש ותברכות והיו מתפללין בזמנם רק שאחד היה רוצה לעשות כוונתיו להתפלל עם דמוי"ה חכה בזה

ודאי אסור לעשות כן ולהתפלל ביחידות ובה תפלה בציבור עדיף עכ"ל, הרי דס"ל להגרסי"ק ז"ל בפשיטות תפלה בציבור עדיף בזה ודלא כהמ"ב. אם לא שדחוק ונאמר שהמדובר שם הוא ג"כ לא בהזוהרים אלא במי שרוצה להתנהג כן באקראי.

ג) כן ראיתי בספר אחד שמקשה על המשנ"ב על דבר חילוקו בזה בין מי שמתפלל בקביעות כוונתיו לבין שרק באקראי מתפלל כוונתיו, דכנא ליה לחלק בהכי, וגם מי שמתפלל באקראי לא גרע דינו בזה דס"ף סוף הוא עושה מצוה והוא ותיק באותו יום.

אלא דקושיא זאת ליכא. דמצינו לאחד מהראשונים שכותב בהדיא לחלק בכזאת כהתא דירד לטובל וכו' ועל שם הוא ט"ב"ה המ"ב את יוסף דבריו, והוא הראי"ו ז"ל בשלטי הגבורים שעל הרי"ף פ"ג דברכות אות י', דז"ל: ולא אמרו כן אלא לוותיקון שהיו חרדים לעשות מצוה מן המובחר וקורין ק"ש סמוך להנץ החמה וסומכין גאולה לתפלה ומתפללין אחר הנץ מיד, אבל שאר כל אדם קורין אחר הנץ עד שלש שעות עכ"ל. הרי שבמקראי ז"ל מודגש "שלא אמרו כן אלא לוותיקון שהיו חרדים לעשות מצוה מן המובחר" אבל לא בשאר כל אדם, והוינו כדבר חילוקו של המשנ"ב. והו"ו שגם המ"ב מדגיש בדבריו, דמשנה זו איירי בכוונתיו, ורק יש מקום לומר שהראי"ו מדבר על הזיב, אם כתיב להפסיק, ועל זה הוא שכותב שתיב בזה ליכא כי אם על מי שחזר לקיים בזה תמיד המצוה מן המובחר ולקרוא ק"ש סמוך להנהי"ח. אבל בנוגע אם ביה"ה רשאי לעשות כן ביחידו בזה יודה הראי"ו שגם שאר כל אדם מותרים לעשות כן אם רצונם להיות מן הוותיקין באותו יום.

והסברא של המשנ"ב בזה היא ג"כ פשוטה מפני שהזוהרים בזה הו"ל כבר קביילו עליהם, ולכן עדיפא לגביהו התפלה בזה הו"ו מתפלה בציבור לאחר כן, ומה שאין כן למו שרוצה באקראי להתנהג כן, שזה רק מן המובחר ובאין כל קבלה עליו בזה, בכתיב שפיר עדיפא בזה תפלה בציבור לאחר מיכן.

ד) ומצאתי בסידור הגרי"א ז"ל על הדגים בלקיטו דינים וביאורים להגרסי"ה ז"ל שכותב לישאל ע"ד המעשה רב מהתא דירד לטובל (שמביא המ"ב בדבריו) וכו' דמוקמינן לה בגמ' כוונתיו ושם לא היה עשרה דתא מסיים יתכסה בזים ויקרא. ולכן כותב לפרש, דצ"ל דכוונת הגרי"א במעשה רב שם היא כוונת המתפלל בביהכ"נ דאסור שם להקדים תפלתו לתפלת הציבור אם לא שמתפלל בעשרה דצבורא בתר צבורא לא איכפת לך, וע"ז הוא דקאמר דאפילו אם רוצה להתפלל כוונתיו לא יתפלל בביהכ"נ ביחיד עיי"ש.

ואם ביה"ה לעשים כיונה זאת בדברי המעשה רב, יתא באפשה ליישב עיי"ש גם דברי המשנ"ב ולומר שבדברי המשנ"ב אמורים כוונתיו ביחידו במקום שלא יהיה שם אפי"ה מנין, באופן שלא נחת בזה להדין של

6

האיסור להקדים בביהכ"נ הוא שהמדובר לפי הג"ז ומד אמר ה אך פשיטות דברי המעשה משמע כהן אוקימתא מ דבריו אלא כדפירשתי לע לעיין הדיון של שלא הוא כשכבר נמצאים הצבו לפניהם, עיין באו"ח סינ לא כשמתחיל להתפלל עו לו

ה) וראה זה מצאתי שכב ז"ל בתשובות ס"ד, הוא נשאל שם: אם עם הנץ החמה או להמו שיתקבצו הקהל. ותתי ה ובוה"ל: מן הראוי שהו שמע עם הנ אך דברי הרמב"ם סתומים בנוגע ליחיד איך שי שרצו לקרוא אתו ק' ונראה ליישב ולפרש כי מה שפוסק בפ"ז זה הוא זמנה כיום מצוה החמה כדי שיגמור לקרו הנץ החמה וכו' ואם איז השמש יצא ידי חובתו י ביום למו שד למד ל מדברי הרמב"ם די החמה הוא לא ר דין של לכתחילה בעצם למו שיעבר ואחר יכול כדי עד סוף של ולפ"ז שפיר נזהר הר להשיב רק על הי על מנהגם להתפלל יותר נ חיוב על כולם להתפלל נ דדינא, אלא השיב שגם ג"כ ויקראו ו אבל מאידך, מזה שלא ה הראוי שהעבור יק אלא תמיד ופירש את היו מן הראוי שיהיה כוונתו בזה נלמד שתיחה כוונתו בזה זה השיאל והו דין הצבו על היחיד, ויש בזה דין שג"כ יתקבצו לקרוא יחד בזה, שאם אבל הציבור ויכחו מאיזה סיבת, איז ה

7

האיסור להקדים בביהכ"נ חפלתו לתפלת הציבור שע"ז הוא שהמדובר לפי הג"ז במעשה רב, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגא.

אך פשוט דברי המעשה רב וסתומת לשינוי בזה לא משמע כהך אוקימתא שהגרו"ה ז"ל מעמיס בכוונת דבריו אלא כדפירשתי לעיל כוונת דבריו בזה, וגם יש לעיין דהרין של שלא יקדים חפלתו לתפלת צבור הוא כשכבר נמצאים הציבור והוא מקדים וממחר חפלתו לפניהם, עיין באו"ח סימן צ' סעיף י' ובגו"כ, אבל לא כשמתחיל להתפלל עוד לפני שהציבור התאסף, ויש להאריך.

ה) וראוה זה מצאתי שכבר דן בשאלה שלפנינו הרמב"ם ז"ל בתשובותיו, בשו"ת פאר הוצר סימן ס"ד, הוא ושאל שם: אם טוב יותר לקרוא ק"ש ביחיד עם הנץ החמה או להמתין שעה אחת או יותר עד שיתקבצו הקהל, ותהי תשובתו בזה בקצירת האומר ובזה"ל: מן הראוי שהיחיד והציבור שיקראו קריאת שמוע עם הנץ החמה עכ"ל.

אך דברי הרמב"ם סתומים בזה ולא גזע בבירור כוונתו בנוגע ליחיד אך שיתנהג אם אבל אין לו ציבור שירצו לקרוא אחר ק"ש באותו זמן עם הנה"ח.

ונראה ליישב ולפרש כוונת דברי הרמב"ם בזה עפ"י מה שפוסק בפ"א מה' ק"ש הי"א וז"ל: ואי זה הוא זמנה כיום מצוה שיתחיל לקרות קודם הנץ החמה כדי שיצבור לקרות ולברך ברכה אחרונה עם הנץ החמה וכו', ואם איתר וקרא ק"ש אחר שתעלה השמש יצא ידי חובתו שעונתה עד סוף שלש שעות ביום למי שעבר ואיחר עכ"ל.

למד ל' מדברי הרמב"ם דס"ל שהמצוה להתפלל עם הנץ החמה הוא לא רק מצוה מן המובחר, אלא הוא דין של לכתחילה בעצם קיום המצוה כמאמרה ירק למי שעבר ואיחר יכול בדיעבד לקרות עדנה ולצאת ידי"ה עד סוף שלש שעות ביום.

ולפי"ז יפיר נזהר הרמב"ם בלשון תשובתו שלא להשיב רק על היחיד ולהנות את הציבור הזה על מנתגם להתפלל יותר מאוחר, בהיות שלפי דעתו יש חיוב על כולם להתפלל לכתחילה עם הנה"ח מעיקרא דדינא, אלא הציב שגם הציבור כולו ראוי שיתקבצו ג"כ ויקראו ק"ש עם הנה"ח.

אבל באידך, מה שלא השיב הרמב"ם רק בזאת שכן הראוי שהציבור יקראו כולם ק"ש עם הנה"ח, אלא תפיר ופירש את היחיד ואת הציבור וכתב בלשון: מן הראוי שהיחיד והציבור שיקראו ק"ש עם הנה"ח, נלכד שיהיה כוונתו בזה לא שיעניו הן דין על יחיד זה הסואל והן דין הציבור כולו, והיינו שיש בזה דין על היחיד, ויש בזה דין על הציבור, דין הציבור בזה שג"כ יתקבצו לקרוא יחד ק"ש עם הנה"ח, ודין היחיד בזה, שאם אבל הציבור לא יציתו על כך, או שלא יוכלו מצוה סיבה, אוי הובת אבל מיתה על יחיד זה

שיקרא ק"ש עם הנה"ח ולא ימתין על לאח"כ עד שיתקבצו הקהל, וזה פירוש נכון בכוונת דברי הרמב"ם ז"ל בזה. (ו) לפי האמור יש לומר, דלשיטת הרמב"ם דס"ל ש"לקרוא עם הנה"ח הוא לא רק מצוה מן המובחר אלא הוי דין של לכתחילה בעצם קיום המצוה, לא אמרינן בזה בשום גוונא שהפלה בציבור עדיפא, אלא כל יחיד שלא מוצא לפניו צבור לקרוא ק"ש עם הנה"ח יכול ומתווב לקרוא ק"ש ולהתפלל ביחיד עם הנה"ח ולא לחכות על צבור שיתאסף לאחר מיכן.

אבל לדין שפסקינו בשו"ע בסימן נ"ח שהקריאה כותיקין עם הנה"ח הוא רק מצוה מן המובחר ולא דין של לכתחילה בעצם קיום המצוה, יש שפיר מקום לומר שהפלה בציבור עדיפא מזה.

אולם למי שוחר לקרוא ק"ש תמיד עם הנה"ח, אם ערשה זאת גם כדי לקיים שיטת הרמב"ם בזה, אוי לא רק שמתיר לו לקרוא ולהתפלל ביחיד עם הנה"ח ולא לחכות על צבור שיתאסף לאחר מיכן, אלא יתכן שיש עליו גם חיוב להתנהג ככה, והגם שהורגל גם להתפלל בציבור, כי זה שמתפלל תמיד עם הציבור הוא רק הרגל של מצוה, אבל זה שמתפלל תמיד עם הנה"ח הוא קבלה בעצם קיום המצוה להתנהג כדעת הרמב"ם הסובר שדין עצם קיום המצוה בזה לכתחילה הוא להתפלל עם הנה"ח ולכן הא עדיפא.

ולמי שרגיל להתפלל עם הנה"ח רק מימים כדי לקיים מצוה מן המובחר ככתוב בשו"ע, אוי נראה דבמקרה כזה הדבר שקול אי עדיפא להתפלל ביחיד עם הנה"ח או להמתין לאח"כ ולהתפלל עם הציבור, ולכן חיוב להקדים ליכא, אבל אם רוצה חריק ותאב לקיים כוהיקין רשאי לעשות כן ולקיים עי"כ את המצוה הבאה לידך אל תחמיצנה" הוא זה להקדים ולקראו ק"ש ולהתפלל עם הנה"ח.

אך למי שמוזמן לו באקראי להתפלל בביהכ"נ עם הנה"ח, כמקרה שלפנינו, לאור מה שנתבאר נראה דבמקרה תפלה בציבור עדיפא, ואין לו להקדים חפלתו לתפלת הציבור.

סימן ו

- א. ע"ד תשעה אנשים שהתפללו בלחש ואח"כ בא להם עשירי שכבר התפלל אם יכולים להתפלל חזרת השמו"ע.
- ב. ישוב דברי הרמב"ם בפיהמ"ש בביאור הכוונה של הרי אני כבן שבעים שנה שאמר ראב"ע לחכמים, ועוד.

בזה"ש"ת. אוי ל"ז באד"ר תסל"ח.

שלמא רבא וברכתא טבא תיתי כן שמיא לרמ"כ ש"ב רב מכובדי הגאון הגדול המפורסם מהפוסקים המובהקים והגדולים ששתלו הקב"ה בדרגו

85-0084

Garrison, Samuel

ספר

משפטי צדק

שאלות ותשובות

על ארבעת חלקי שלחן ערוך

מאת

רבי שמואל גארמיזאן זצ"ל

הובא לדפוס בפעם הראשונה מתוך כתב יד המחבר בחדש ניסן התש"ה

על ידי

כה"ה יוסף בה"ר אליהו שמאע

ועתה יוצא לאור בפעם השניה בהשתדלותו

ע"י המכון להוצאת ספרים

"אהבת שלום"

ירושלים תשמ"ג

8

משפטי

סימן ע

צדק

קא

האסור נמי לא יפסיד אבל ההיא דכתב הטור סוף סימן רס"ו טעם גדול יש דמסתמא אין דעתו אלא בעיקר איסורו כיון דהכל דבר אחד כגון בשר חזיר ויש בו דבר האסור היינו איסורו מן התורה ודבר הנדור היינו שנדר ממנו באיסור נדר מסתמא כי התפיס לדור בו בעיקר איסורו דהוה ליה מתפיס בדבר האסור וכמו שכתב שם הבית יוסף מההיא... דשלמים אחר זריקת הדם עיין שם כי טוב.

ומיהו נראה דבג"ד אינו נדר דבנדון דהרשדים היה איסור שהתפיסה בדבר האסור בו ערלה וכלאי הכרם ואלמלא שהתפיס בדבר הנדור דהיינו קרבן והקדש הוה פוסק דאינו נדר ולא הוה מהני מה שאסרה איסר על נפשה בשבועה לומר דהוי נדר כיון שהתפיס בדבר האסור וטעמו משום דאמרינן גלי דעתיה דעיקר איסור הוה במאי דהתפיסה בדבר האסור ולא דמי לההיא דסתם נדרים להחמיר כדאיתא ביורה דעה ריש סימן ר"ח דהתם טעם גדול יש דהוא נדר סתם ולא נתכוון לשום דבר אלא על דעת מה שיאמרו לו בית דין אבל הכא דגלי דעתיה דנדר בדבר האסור דהרי התפיס בדבר האסור אין כאן נדר מעיקרא דוק ומיהו אם הוא יאמר דנתכוון לאוסרו עליו בעיקר נדר האמור בתורה ודאי נאמן כההיא דריש סימן ר"ח דוק.

ורע דראיתי בתשובות הר"ל בן חביב סימן כ"ז דף ל"ד ריש ע"ב וז"ל עוד רציתי לעמוד על דעתך בדין אחר שהוא מן הענין להתלמד במקום אחר והוא שמי שאמר לאשתו הרי את אסורה עלי כאמי אם הוא נדר או לא כיון שבסוף דבריו נדר בדבר האסור ודעתי נוטה שהוא נדר אע"ג דחנן בריש פרק ואלו מותרין האומר לאשתו הרי את עלי אמא וכו' והכוונה שמן הדין אינו נדר אלא שמחמירין עליו להצריכו שאלה ומטעמא דקרא דקאמר כי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור ולא בדבר האסור כדאיתא התם ובר"ם שבועות שתיים בתרא וכו' זהו דוקא כשאמר הרי את כאמי או הרי את אסורה כאמי שכל זמן שלא השלים לומר כאמי אין במשמע כל אלו הלשונות שום נדר ולא קבלת איסור והרי נדר בדבר האסור אמנם כשאמר הרי את אסורה עלי הרי זה נדר והיא אסורה עליו ומשום דהשלים לומר כאמי לא פקע האיסור שקבל לזה נוטה דעתי הקצרה ויש לי כדמות ראייה וגם על זה יבא דברך כדבר ה' עכ"ל ואם הוא אומר דנתכוון לאוסרה עליו כעיקר נדר האמור בתורה ודאי הוי נדר או איפכא דאומר דנתכוון להחפיס ברבר האסור ודאי אינו נדר והכא באומר דסתם נדר כן על דעת מה שיאמרו לו חכמים והוי כההיא דסתם נדרים להחמיר דריש סימן ר"ח וצ"ע.

סימן ע

שאלה מי שהיה רגיל לקום בברוך שאמר או בויברך דוד ורוצה לחזור בו מיבעיא לן מהו לענין התרה.

תשובה. זה כלל גדול בדין נדרים ושבועות שהנוהג איסור בדבר המותר אם היה בטעות לפי שהיה סבור שהוא אסור מן הדין ואחר כך ידע שהוא מותר מן הדין בהא איכא פלוגתא דרבנותא י"א דהוי מנהג בטעות ואין צריך התרה דלא עדיף משבועות בטעות שכתב רבינו ירוחם בספר אדם נתיב י"ד ח"ה וז"ל נשבע שלא יעשה כן מטעם שהיה סבור שהוא איסור גדול ואחר כך נודע לו שאין בו איסור כל כך לא חלה השבועה כלל כי היתה בטעות עכ"ל והביאו בבדק הבית דף י"ד ע"א ובבית יוסף ביורה דעה סימן רל"ב דף רע"ו ע"ג ופסקה בש"ע שם דין עשירי ומשמע דאע"ג דיש בו איסור אלא דאינו כל כך כמו שהיה סבור והוא

שבועה בטעות בערך שהיה סבור שהוא איסור גדול כל שכן אם היה מותר גמור דהויה שבועה בטעות ובהויה דינא ליכא מאן דפליג ולא ראיתי חולק שם ואם כן כל שכן מנהג בטעות כדפי' אמנם בדין זה דמנהג בטעות איכא מאן דפליג וסבר דצריך התרה כדאיתא ביורה דעה סימן רי"ד דין א' וז"ל וי"א שאם טעה ונהג איסור בדבר המותר נשאל ומתירין לו בשלשה כעין התרת נדרים עכ"ל.

אמנם אם הנהג איסור בדבר המותר ידע שאותו דבר מותר מן הדין ונהג איסור י"א שמתירין לו וי"א שאין לו התרה דהוי כאילו קבלו על עצמו כאיסורין שאסרה תורה שאין להם היתר לעולם כדאיתא ביורה דעה סימן רי"ד הן אמת דכתב בעל המפה שם והמנהג כסברא ראשונה עיין בו גם בעל הלבוש כתב כן והמנהג כסברא ראשונה.

והשתא זה שנהג לעמוד בברוך שאמר או בויברך דוד אם היה בטעות שהיה סבור שהוא חייב מן הדין ואחר כך נודע לו שאינו חייב מן הדין אלא מנהג חסידים אין צריך התרה ואם היה יודע שמותר מן הדין וקבלו עליו כמו תפלה לעמוד בו בהא איכא פלוגתא אם יש לו התרה דלדידיה הוי כמו תפלה ומיהו אם הוא אנוס שאינו יכול לעמוד מחמת חולי וכיוצא אפילו תפלה יכול להתפלל מיושב.

והיותר טוב הוא מה שפסק הבית יוסף בסימן רי"ד וז"ל לפיכך הרוצה לנהוג איסור בדברים המותרים לסייג ופרישות יאמר בתחילת הנהגתו שאינו מקבל עליו כן בנדר ואין דעתו לנהוג כן אלא בפעם ההוא או בפעמים שירצה ולא לעולם עכ"ל.

סימן עא

שאלה. מי שאסר ספרו על תבירו מהו לעמוד בו על ידי הרהור כגון שהוא ביד אחר. תשובה. פסק הבית יוסף בש"ע סימן רכ"א דין י"א וז"ל אם אסר ספרו על תבירו אסור לנאסר לעמוד בו עכ"ל והן דברי הגהות מיימו' הביאם הבית יוסף שם דף רס"ג ע"ג וסיים בה ולא אמרינן שלא יאסור עליו משום מצות קריאה עכ"ל והדברים סתומים וחתומים מאי קאמר ולא אמרינן שלא יאסור עליו וכו' ונראה דכוונתו לומר כיון דקיי"ל מצוות לאו ליהנות ניתנו ומשום הכי פסק הבית יוסף ביורה דעה סימן רכ"א דין י"ב וז"ל המודר הנאה מחבירו תוקע תקיעה של מצוה המודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה המודר הנאה ממעין טובל בו טבילה של מצוה בימות הגשמים עכ"ל וטעמא דכולהו משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו ואם כן גם בנדרן זה דאסר ספרו על תבירו נימא דיהא מותר לקרות בו כיון דקריאה הויה מצוה ומצוות לאו ליהנות ניתנו ולזה כתב דלא אמרינן הכי אלא ודאי אסור לקרות בו.

ומיהו לא פירש טעמא דמלתא והנה בעל הלבוש פירש טעמא דמלתא בטוב טעם ודעת וסיים בה שיש לו הנאה מן הראייה בו חוץ מן הקריאה עכ"ל כלומר ואע"ג דמשום הקריאה היה בדין להיות מותר לקרות בו כיון דהקריאה מצוה ואינו נהנה מן הקריאה כיון דמצוות לאו ליהנות ניתנו מ"מ אסור לקרות בו משום דנהנה כן הראיה ונראה דדמיא ליהיא דפסק הבית יוסף באורה חיים סימן תקפ"ט דין ז' וז"ל המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה ודוקא כשהוא תוקע מאליו להוציאו אבל אם אמר לו המודר תקע והוציאני אסור עכ"ל הרי דאע"ג דמשום תקיעה של מצוה מותר מ"מ משום דאמר ליה תקע והוציאנו אסור דנהנה שעושה דברו הכא נמי אסור לקרות בו משום דנהנה בראיה ומתוך דברי בעל הלבוש

נראה דמפרש דברי והראיה עצמה אמא בשלמא היה דכתו דהיינו שעושה רצו אסור דהא שליהות: כיון דהוציאני הוא כוון להוציאני אינו מתכוון להוציאו וא דהיינו שהיה שיך להוציאו ואמר לו נ וכו' משמע שאם ל תרתי תקע והוציאו והוציאני חדא מלו זה צורך המצוה ה מצוה.

אמנם אני ה יהא אסור הנאסר ל מצוה מטעם דנדרין פסק הבית יוסף כא בו ויוצא ידי חובה של מצוה עכ"ל וב מצוה וכו' וסיים ב שבפירוש אסר ספר חיים סימן י"ד דין גמקי יוסף אבל אכ הדשן בכתביו סימן וכו' עיין בו ובפרו בו ולכן נראה דקיי יקרא בו ודמיא ל' כיון דמשתעבדי לי הארץ ומלואה ומש שלא יאסור עליו והכי דייק לישנא יהא אסור דוק.

ומעתה בניד דברכות דף ק' ע' ופסקה הבית יוסף היה מותר כיון ד נראה דאסור דגם ליהנות ניתנו וכל

ח נר שבת קודם. אף על גב דקידוש לאורייתא, מכל מקום על היין דרבנן כמו שכתבתי ריש סימן ע"א [פ"ק א:] T ב' משום ש"לום הבית. ולכן אם יש לו נר אחד סגי, [ויקנה] אחר כך לקידוש או לנר תוסה, ומכל מקום גם בתוסה נזר אחד סגי. נראה לי דסומא גם כן חזק, דהא נהנה גם כן ממאורות וכמו שכתוב סימן ס"ט [שע"ק ב.] וקל ומומר הוא מנר תוסה, כמו שכתבתי סוף סימן מע"ה, ע"ש. ומכל מקום אם יש לה בעל פתח, יצרך הבעל. מיהו אם חולקת בשלחן אחד (אם [ע"ס] אחרים לא חזקו, ע"י סעיף ח', דהא ליכא שמחה גבהא י לא יקדים. ומכאן סמכו הקדמונים שמשגרין הסעודות לזמיהם קודם כרכו שילוו להדליק, ולא ילתיק קודם מנחה [שלטי הגבורים במדרכי פרק ב' שנת רמז ע"ה אות ד בשם פנחס פנחס]: יא בשידליק. ראוי שתתפלל האשה בשעת הדלקה שיתן לה הקב"ה בנים זכרים מאירים בתורה (מטה משה סימן ח' בשם נח"י פרשת יתרו שמו"ט, ג). יש שקורים שכתב בהם זכרה לנרות אהל יליאת בית הכנסת, ואין לאומרה (ר"מ מינ"י ריש סימן פ"א). כתב מהר"ש ע"ש בשם מהר"מ ס"ל, כשיש תוסה בערב שבת ומאחרים בה עד אחר

י
:
:
י
: [נדרות ח, הלא"ש] [שם] המדרכי [שם] ונה שם י"ב ב דרכ לני של זבת זכרות [כ"ה] [ש"ס]:
סימן ר"ב בשם כ ד"ה פלג נוח ומניחה אפילו ביום ע"ל כסימן [כ] נהגה:
שכתב כ"ה [כ] והלא"ש
סימן י"ח בפסק ה' [כ] ושאר י"ן [שם י"ב, ב] ומדרכי [שם] עתים [יש] יסמ"ג [פ"ג] יעונו ירוחם י"ב ס"ג [כ]:
זבת רמז [ע"ג] מן [שבת ה] בשם [י] ומ"ב [י] ז"ל [כ"ג] סימן י"ח ומ"ש, בשם רמז [ש"ס] ובשם [כ] [במסופות] [ש] אומרים):

ידו משנת לקנות נר לשבת ולקידוש היום ח נר שבת (קודם וכן אם אין ידו משנת לקנות נר לשבת ונר להנוכה נר שבת קודם ב' משום שלום הבית י דאין שלום בבית בלא נר: (ואם אין ידו משנת לקנות יין לקידוש ולקנות נר תוסה ע"י לקמן סימן (מ"ע"ד) [מרע"ן]):
ד' י לא יקדים (י) למהר להדליקו בעוד היום גדול י שאו אינו ניכר שמהדליקו לכבוד שבת וגם לא יאחר י ואם רוצה להדליק נר בעוד היום גדול ולקבל עליו שבת מיד רשאי כי ביון שמקבל עליו שבת מיד אין זו הקדמה ובלבד שיחא מפלג המנחה ולמעלה (י) שהוא שעה ורביעי קודם הלילה: הגם וע"י לקמן סימן רס"ו (י"א) [י"ח] ו"א היה (י) הנר דולק מנעוד היום גדול יכנסו ויחזור וילתיקו לזורך שבת:
ד' י יא (י) [י] בשידליק יברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת י"א אחד האיש ואחד האשה י"א [י] גם ביום טוב צריך לברך להדליק נר של יום טוב [י"א] וביום הכיפורים בלא שבת י"ש מי שאמר שלא יברך (וע"י) לקמן סימן תר"י (י"א): הגם [י"ב] יש מי שאומר שמצדק קודם ההדלקה [י"ב] יש מי שאומר שמצדק י"ב (א) אחר ההדלקה וכדי שיהיה עובר לעשייתו לא יסנה ממנו עד אחר הצרכה ומשימין היד לפני הנר אחר הדלקה ומצדקו ואחר כך מסלקין היד וזה מקרי עובר לעשייה (י"א) וכן המנהג:
ערך פ"ח פ"ה מהדריק"ש

רסג סוף שע"ק: [נר שבת ונר להנוכה וכו']. ע"י סימן (מ"ע"ד) [מרע"ן]: ריש פ"ה בשידליק יברך. היה הנר דולק ועמד לזך לכנסו וזריך לחזור להדליקו:

שערי תשובה

(ט) בשידליק, ע"י באר היטב. וכתב בפנים מאירות חלק א' סימן ט"ט ששעות הוא בוד הנוהגים לעשות נר מיוחד לשבת ומדליקין בבית הכנסת ומבדקין. דהוי ברכה לבטלה, אם לא שהשמש לא ידליק שום נר החלה עד שידליק הוא בברכה, דשייך בזה שלום בית שלא יכשלו זה בזה משהחשך, ואחר כך ידליק השמש שאר הנרות, ע"ש. וכן כתב בשו"ת מקום שמואל סימן י"ח, דאף שיש קונון בעוד הדלקת נרות בממון הרבה, מכל מקום אין לברך, ע"ש: (י) אחר ההדלקה, ע"י באר היטב. ובגדול מרובה (אינו מפרשים ס"ק ד) הסכים להלכה דלא כהמג"א, כיון שאין נוסח הברכה שיה ששבת אומרת של שבת וביום טוב אומרת של יום טוב, לא שייך לא פלוג. ולכן אין ראייה מסיבן קניית, דשם כן נוסח הברכה, וכן מה שכתבו התוספות בטבילת גר כן הוא, וסיים בה, שנראה לו להורות באשת הגאון רד"ש, והיא אשה אשר נשאה לבה בחמבה, ע"ש. וכן במחזיק ברכה [אות ד] הסכים לזה מטעם דכמה פוסקים ראשונים סוברים גם בטבילה לברך קודם, ואף שנוהגים על פי בעל הלכות גדולות [סימן פא עמוד תל"ט] לברך אחר כך, יש לומר דהכי קיבלו, דאף דביטולה לטבילתא טוב לברך בהיותו טהור. אבל בזה טעם עדיף לברך ביום טוב קודם הדלקה, ע"ש. וע"י בשאלת יעב"ץ [ח"א] סימן ק"ז רמה שנוהגים לברך זמן בשעת הדלקה נר יום טוב אין לזה יסוד:

ביאור הגר"א

[ח] [שע"ק ד' הנה] ואם היה. תוספות (שבת) כ"ה ב' ד"ה תוסה, מהג"ל [יש] הפע"ן לא יקדים: [ט] [שע"ק ה' בשידליק, ירושלמי פרק ה' הוראה:] [י] אחד. נזכר לעיל סעיף ב': [י"א] גם ביום טוב ירושלמי שם [י"ב] [י"א] וביום הכיפורים. דמנהגא הוא כמו שכתוב בפסק ד' דפסחים י"ג ב', ולא במדרכי אבנהא כמו שכתוב בפסק ד' דטובת מ"ד ב': [י"ב] והנה יש מי. פסק א' דפסחים ד' ב': [יג] ויש. כדעת בעל הלכות גדולות [סימן ט"ט עמוד

באר היטב

(ז) קודם. ונר אחד סגי, וכן בתוסה, מ"א [פ"ק ט:]: (ח) פ"ה. ומכאן סמכו הקדמונים שמשגרין הסעודות לזמיהם קודם כרכו כ"י שדליק, ולא ידליקו קודם, שלטי הגבורים, מ"א [פ"ק י:]: (ט) בשידליק יברך וכו'. טוב שיהיה לה נר מיוחד להדליק בו מדי שבת כשנתו, עמדת וקניט בשם פנחס ר"א. ראוי שתתפלל האשה בשעת הדלקה שיתן לה הקב"ה בנים זכרים מאירים בתורה, מטה משה. כתב מהר"ש, כשיש תוסה בערב שבת ומאחרים בה עד אחר שקיעת החמה, והאשה אינה רוצה לקבל שבת לפני החופה, או מדליק הנר בלא זכרה קודם החופה, ואחר כך בחשיכה הפרוס ידיו על הנרות וחזקו, או תאמר לעכו"ם להדליק אחר החופה והיא חזקו, ע"כ. וכתב המ"א [פ"ק י"ח] שדבריו ממוהים. ומיהו נדעשנא אם שחה מלגרך עד שחשיכה יש לסמוך אמהר"ש, וע"י ס"ק ג' מה שכתבתי שם. ומכל מקום סגי נזר אחד, מ"א [שם] ע"ש: (י) אחר ההדלקה. דאם חזקו קבלה לשבת ושכחה להדליק, ולא כן ביום טוב חזקו חזקו, כן כתב בסוף ספר הדרישה נ"א"ע בשם אמו. וכתב המ"א [פ"ק י"ב] אכל אין חמחה לאשה וכו', דלא חלקו מ"ל, ע"ש:

הגהות רע"א

(ב) [שם פ"ק ב'] וק"ל והומר הוא סגור חנוכה. אינו מוכן, דהסם אינו מלוח ליהנות רק לפרסומי טבא. משום הכי אין חילוק בין סומא לאחר: (ג) [הנה שע"ק ד' הנר דו"א] מבצעד היום. היינו שיהי דולק לענין אחר, כיון דלא היה הדלקה לשבת לזך לחזור ולכנסו ולחזור ולהדליקו לזורך שבת. אבל אם ההדלקה הייתה לזורך שבת, אלא שהדלקה בעוד היום גדול, אין לזך לכנסו, אלא דלכתלה לא ידליק כל כך מקודם שאינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת, אלא דיעבד שפיר דמי. ומה

מבצור פריז צמחאן
תוצאת מביא שאלון זנון פלום
מיון. נושא

בעוהש"ת

שאלות ותשובות

לבושי מרדכי

בארבע חלקי שולחן ערוך

אשר איזן וחקר גאון ישראל וקדושו גדול מרבן שמו

רבי מרדכי ליב ווינקלער זצוק"ל

שימש ברבנות בק"ק מ' טעלעגד, ברעזאווא, ולאחרונה בה' מאד יע"א

ויכתוב מרדכי את הדברים וישלח ספרים בכל מדינות הקרובים והרחוקים, והחל משנת תער"ב קבעם המחבר בדפוס, והוציאם לאור עולם בכמה מהדורות בזה אחר זה, ואחר פטירתו נמשכה המלאכה ע"י אחד מותלמודיו ונגמרה בשנת תרצ"ז

ועכשיו יוצא לאור מחדש ברוב פאר והדר באותיות מאירת עיניים, בתוספת מראי מקומות

עם הוספות נכבדות ולקוטים מכת"י ושאר מקורות, הכל כמפורט בפנים

ביוזמת והשתדלות הרבני הר"ר יצחק פנחס פריינד נר"ו

נכד תלמיד המחבר

ברוקלין ניו יארק יע"א

בשנת ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות לפ"ק

בו נזכר כ"כ, ועל ידו יקרא האגרת בש"ק. ומירץ דאיכא ספיקא
דלמא לא יגיע האגרת ביום ש"ק, ודלמא לא יקרא. ועכ"פ חזינן
האיך דהוה ודאי שע"י כך יעשה חילול ש"ק אסור, וא"כ כש"כ
נדון דידן דכן קבוע להו זמן השליחות וע"כ יעשה בו מלאכה.

ב

ולענין מ"ש ע"ד מג"א מ"ט לא נקט איסור מכירת כלי
מלאכה למחללי שבתות, וראיתי בחשו' בית שלמה סי'
הנ"ל דברי בנו הגאון המגיה, שהציה בשם תשו' הרא"ם [לרבי
סענדר] מרגליות [סימן י"ג] דמסייע לא שייך רק בחפץ שלו, רק
ששאל או משכיר לעוברי עבירה או מסייע בגופו, אבל במכירה
ליכא משום מסייע, דלאחר שנמכר סלוקי מסלק מינה, ע"כ במס'
שביעית פ"ה מ"ט נקט "משאלת", ובכל דשייך לפני עור נקט
מכירה. והנה אין הספר תח"י לעיין כוונתו, ולענ"ד נראה
דכוונתו מ"ש מס' שביעית [שם מ"ו], נקט אלו כלים שאין האומן
רשאי למוכרן בשביעית, נקט מכירה, אלא דשם יש בו משום לפני
עור, וכגון דליכא מי שימכור לו רק ישראל, וכמ"ש במשנה למלך
ה' מלוה [פ"ד ה"ב] דבאפשר ליקח מישראל אחר איכא משום לפני
עור, וגם כי כל אומן מוזר ועומד שלא למכור ממילא איכא
לפני עור ממש, משא"כ לענין נפה וכצרה במשנה ט' דודאי
אפשר לה בלא הני כלים להנות מפירות שביעית, דאפשר ע"י
נפה ברות, או לצרור ביד ואינו רק מסייע, על כן נקט משאלת.
וכן בפ"ק מס' ע"ז דף ב' וג', ובדף ט"ו [ט"א] הני במתניתין
כולן בלשון מכירה דאין מוכרין, ולשיטת הש"ך ניחא דמשום
מסייע ליכא בנכרים, רק משום לפני עור, וכגון דאי אפשר ע"י

אחרים, על כן נקט רבותא דמכירה ג"כ אסור. ולפי"ז ניחא לנו
דברי מג"א דלא אמר רק משאלת כלי מלאכה ולא מכירה. ואפשר
דזה הימר מספיק יען דלא עלה על דעת מלהיות זהיר בזה.

ובזה יש להשיב במ"ש בחשו' נטע שורק סי' י"ט הנ"ל במ"ש
לחלק דברים מס' שבת מסייע בשעת עבירה נטעו
ובעבירה גופיה, וכ"כ בחשו' כתב סופר יו"ד סי' פ"ג והקשה
לנפשיה ממ"ד במס' שביעית [פ"ה] מ"ו דאסור לאומן למכור
מחרישו וכיו"ב, ולהנ"ל אחי ספיר, דשם לא איירי במסייע,
דמכירה שייך רק במקום דאיכא משום לפני עור, וכמ"ש בחיו"ט
מלשון הרמב"ם, דלא מכירה ג"כ אסור, ובמסייע רק בשאלה או
גם כלים אסורים, וכן מסייע בגופו כמו בריש מס' שבת.

ובזה י"ל ג"כ מ"ש בחשו' מהר"י אסאד ע"ד מג"א סי' שמ"ו
שהציה דברי החוס' מס' קידושין דף נ"ו [ע"א ד"ה אגל],
במ"ש לחלק דלפני עור ליכא רק בחרי עברי דנהרי, אבל משום
מסייע איכא. והא שם מדברי החוס' איפכא איכא למשמע מינה,
דבאפשר ליקח מאחרים ליכא משום איסורא, ולמה הביא דברי
רש"י ז"ל דלדידי' עכ"פ איסור דרבנן איכא. ולהנ"ל אחי ספיר,
דדעת מג"א דבמכירה ליכא משום מסייע היכא דליכא משום
לפני עור, על כן לזה הביא דברי החוס' להחירו ולהקל דצדליכא
חרי עברי דנהרי אין בו משום לפני עור וגם לא משום מסייע.
כנלענ"ד וראיתי דבריו במ"ש לתוך דברי ח"ת על נכון.

והנני לסיים בכל חותמי ברכות
כא"נ הטהורה ונפש ידידותית
הק' מרדכי לים ווינקלער

סימן מט

בזמן היוקר אם ראוי למועט בנרות שבת

שלום וישע רב לכבוד הרב הגאון המפורסם כש"ת מו"ה
יהודה צבי [בלום] ג"י אב"ד ק"ק האנשעוויטץ יצ"ו

74

אחדע"ה, עתה צאתי ע"ד הדלקת נרות לש"ק אשר כעת
נתייקרו מאוד כידוע, ודחיק לי שעתא להרבות
בהולאות כל כך שיטרך ללוות על דבר זה, האין די צב' נרות
כעיקר הלכה. ומעכ"ת הביא דברי מג"א סי' רמ"ב [סק"א] מ"ש
בשם תשו' למה נדק [סי' ב] בנתייקרו הדגים שאין לקנותם. ויאל
לחלק דעובדא דדגים אפשר דרק לישראלים נתיקרו, משא"כ
בנדון דידן דהכל שוים ביוקר זה.

והנה הראיה שהציה בלמה נדק ממס' כריתות ספ"ק [ס' ע"א]
במעשה דר"ג שנכנס לבהמ"ד ודרש באשה שיש עליה ה'
לידות אם הביאה קרבנותיה על לידה אחת מותרת באכלת קדשים
והשאר אינו עליה אלא חובה, וכן עשה משום יוקר הקונים,
פשיטא דשם ה' היוקר שזה לכל. וחילוק צ' דשם ביוקר הדגים
מועיל החקנה, משא"כ בנדון דידן וכי משום יחידים אשר יחדלו
לקנות יזיל השער. והנה לפי מ"ש בפרי חדש [סי' ה] ס"ק טו
ובית הילל [יו"ד סי' ר"ח ב"ה] דדוקא יותר משליש אבל עד שליש
חייבים לקנות דגים לכבוד ש"ק דהדור מזה עד שליש, וא"כ
הוה כשאר מנות כמ"ש באו"ח סי' תרנ"ו [ס"א], ולענין זה הא

אין חילוק ביועיל ולא יועיל, ופשיטא להרבות נרות אינו רק משום הידור.

והנה מעב"ת הביא דברי הרמ"א סי' רס"ג [ס"א], דאירי להדליק ב' נרות ושכח א' מהן, והנה בדרכי משה [שם סק"א] שהביא דברי מהרי"ל [מנהגים שנה עמוד ר"א] ממ"ש באשה ששכחה להדליק נר אחד לריכה כפרה בחטיות ותחנונים בודו ותדליק נר אחד יותר כל ימיה, וכחז על זה בדרכי משה שהא' חומרא רחוקה, לאדרבה ברבוי נרות תפסיד הכוונה, דשני נרות הם כנגד זכור ושומר, כדאיחא בפסיקתא ופ"ב מס' שבת [ל"ג פ"ב] בעובדא דרשב"י, עיי"ש. וסיים דמ"מ הנשים מחמיריט בדברי מהרי"ל, ואפשר דממנו עלמס ע"ד הרא"ש [ר"ה פ"ד ס"ג] והמרדכי [שם ס"ה חשק] דהרבינו המנין אינו מפסיד המכוון דכלל מאתים מנה. ועכ"פ חזינן דבקושי מתיר להדליק יותר משני נרות, ורק באל"י רבה [סק"ט] דייק מדברי מהרי"ל ג' דברים, דמאשר אמר (מאשה) [ממה שהיתה] רגילה משמע בכל גוונא בין משני נרות בין למעלה מזה, על כן כך הלכה גם בשכחה ברבוי נרות. וממ"ש בנר מזה משמע בכל נר מזה כך הלכה, כגון נר לביהכ"נ או לביהמ"ד שהיו נוהגים להספיק ולסייע בנרות כמ"ש בדרכי יוסף [שיורי רבה שם סק"א], וממ"ש שתוסף על הנרות וכו' משמע דלאו דוקא נר שלם, דגם בתוסף שמן או נר יותר גדול ג"כ סגי.

פנחס [במהדרת, לן שהביא דברי שומר טוב [מומר זנן] כי השבת קרא חגר לפני הקב"ה מאשר קרבן מוסף אינו רק ב' כבשים פחות ממוספי ר"ח ויר"ע, והקב"ה השיב דרך ראוי לשבת להכל כפול, שיר כפול, מומר שיר, לחם משנה וכיו"ב, וא"כ ראוי דכאן המנין דוקא, וא"כ אפשר ב' נרות בדומה להם, ואפשר לחלק.

והנה במג"א סי' רס"ג [סק"ט] כתב אם כי קיימ"ל להדלקת נר קודם לזמן קידוש ונר חנוכה, מ"מ בנר אחד סגי. ובקיצור ש"ע [סי' ע"ה ס"ג] כתב סתמא דבשעת הדחק סגי בנר אחד. והרמב"ם פ"ה מה' שבת [ה"א] משמע דמותר נר אחד יפה, והא' בפ' ל' [ה"ו] כתב במלות רבוי עונג כגון בשר יין ודגים הוא לפי השגות ממונו, והא' בפ"ה כתב דנר הוא בכלל עונג שבת ורבוי נרות פשיטא דאינו רק כרבוי עונג, ואדרבה ברבוי עונג כתב בהלכותיו בפ"ל, ומרבוי נרות לא כתב כלום, וא"כ נראה ודאי דהוא לפי השגת ממונו. ועיין במס' ר"ה דף כ"ד [ע"ב] במנורת בית המקדש צימי חשמונאים, דכשהיו עניים לא היתה של זהב, ולר"י של עץ היתה. ואפשר דלר"ך היתה כשאר נדרי מנהגים. אלא דמדברי מג"א וקיצור ש"ע הנ"ל לא משמע הכי, ומעב"ת מצפנים במעמדו ומצבו וכבר אמרתי דיכול לסמוך אדנפשי'.

והנני לסיים בכל חותמי ברכות וזוכה עם כל אחינו בני ישראל לרוחה

כא"נ הטהורה ונפש ידידותית
הק' מרדכי ליב ווינגלער

סימן נ

[א] עמידה בקידוש והברלה - [ב] אמירת יום השישי בקידוש

שלום וכל טוב על ראש ידידי ה"ה הרב הגדול הו"ב עצום יו"ש מר"ה עקיבא בלוי נ"י אבן יקר ק"ק קראסנא יצ"ו.

א

הנה מ"ש מנהגי אביו ה"ו ז"ל בענין קידוש, שאמר ויכולו מעומד ואח"כ ישב בברכת בורא פרי הגפן עד סוף, וכן נהגו רבותינו, וכן אני נוהג מקדמת דנא, וכמ"ש בש"ע או"ח סי' רע"א [ע"ו] בשם הכלבו [כ"ו מה], ולשון הכלבו שהביא הב"י הלא הוא שראוי היה לעמוד בשעת קידוש שאנו יולאים לקראת

המלך הדרך לעמוד, אך מפני הקידוש שבמקום סעודה לר"ך לישב. והב"י למד זכות להעומדים דג"כ הוא במקום סעודה שאכל השלחן עומד, ולהלן הביא בשם הרא"ש שלא החמירו לעמוד בוכולו, ע"ש.

והידוש בעיני כי בסי' רל"ו [ע"ו] בענין הבדלה כתב להיפך, דשם ג"כ בשם הכלבו שצריך לעמוד בשעת הבדלה דאנו מלויים את המלך הדרך בעמידה, ועד"ו הביא הב"י דברי התוס' מס' ברכות דף מ"ג [ע"ה ד"ה האילן], אשר תמהים על

כ. עיין יו"ד תניינא סימן מ"ד אות ב' ובליקוטי תשובות סימן כ'.

שו"ת

מלמד להועיל

כולל שאלות ותשובות על ד' חלקי שו"ע
והערות על הש"ס

מאת

מוהר"ר דוד צבי האפפמאן (הופמן) זצ"ל

ראש בית המדרש לרבנים בבדלין ומגדולי הפוסקים בגרמניה
נולד בשנת ה'תר"ד ונפטר בשיבה טובה בשנת ה'תרפ"ב

יצא לאור בפעם הראשונה בשנת ה'תרפ"ו
ומאז צולם עשרות פעמים, והופץ בארץ ובחו"ל

עתה יוצא הספר לאור בעה"י לראשונה בעריכה חדשה
עם תרגום הקטעים שבגרמנית לעברית
ועוד תוספות ותקוני טעויות דפוס רבות

ע"י

הרב דוד צבי הופמן
נינו של המחבר

כאן עיה"ק ירושלים תובב"א
שנת ה'תש"ע

מאיזה זמנים (כגון בשבת שמברכין החדש וכדומה) שפיר דמי ואין חשש.^ג

ג. למחדשים נשיאת כפים [בשחרית בלבד] הוא לאבן נגף, ונפשו בשאלתו אם ישא כפיו בשחרית בהשכמה אם יוצא בכך.

והנה אף שהמנהג שנושאים כפיהן במוסף מכ"מ אם נשא כפיו בשחרית יצא כבר י"ח, ואינו מחויב יותר, ובפרט כיון שאין קורין כהנים אין חיוב לעלות. ומכ"מ הוא מכוער שרוב העם שהולכים לביהכ"נ רק במוסף לא ישמעו מעולם ברכת כהנים. וע"כ ידבר על לב עדתו, כי ברכת כהנים היא מרגינתא דאין בו טימא שהנחיל לנו הקב"ה, וכל המפרשים אף של האומות מפארים ברכה זאת שהיא קצרה בכמות ורבה באיכות ובוראנו צוה שהכהנים יברכו בזאת הברכה את העם, וזר אינו רשאי. ומעתה מי הוא זה שאינו חפץ בברכה יקרה הזאת מאת ד', אין זה אלא מי שאינו מאמין בד' ובתורתו. ומעתה יש בעקירת נשיאת כפים כפירה גדולה ר"ל. ואם יגיד זאת לעדתו השומע ישמע והחדל יחדל. ואשר אינו חפץ בברכה תרחק ממנו, והוא את נפשו הציל, ואין אחריות הכופרים עליו. ויש לתקן שב' או ג' כהנים ילמדו לנגן הברכות יפה, והם ינגנו בקול רם והאחרים ינגנו עמהם בלחש כדי שיהיה הדוכן מהודר, ואם אין שם כהנים היודעים לנגן כראוי יוכל הש"ץ לנגן לפנייהם והכהנים יאמרו הברכות בלי נגון בכונה ובהידור.

כ"ז זה כתבתי לדינא. אמנם אם לא יוכל להניע את לבב אנשי עדתו לשמוע לו אין ההתחדשות הנ"ל כדאי, שיעזוב בשבילה משמרתו. שבקל יוכל להציל את נפשו ולהתפלל בלחש לעצמו, וכן יוצא אם נושא כפיו שחרית כנ"ל, ומה יועיל אם יעזוב מקומו ויבוא פושע תחתיו ויעקור ח"ו את הכל.

ויש לדמות דבר זה קצת עם מה שכתב מו"ר מהר"ם שיק בחאו"ח סימן ע' שאם הצדיקים יחמירו על עצמם יותר מדאי, והרשעים והבינונים יגברו בארץ, אזי ח"ו יכלה זרע הצדיקים, ובכל המקומות ימשלו הרשעים, אשר ע"כ לענ"ד אין לעזוב את משמרתו אלא אם יוכרח לעשות עבירה, או לשתף בפשיעה גדולה כעוגב וזמר נשים בביהכ"נ, וכפירה בביאת המשיח וכדומה.^ד ובדברים שהם בערך זה קלים ילחום בכל נפשו לדחות החדשות, ואם לא יצליח אינו צריך לעזוב את משרתו לרשעים.

סימן יג

אשאלה: במקומו נוהגין להתפלל מעריב → בזמנו כל ימות הקיץ אבל לא בחורף. ועתה כמעט כל הקהל רוצים להתפלל גם בימות הקיץ (חוץ מימי העומר) מנחה ומעריב ביחד מפני ב' טעמים. חדא דקשה לקבץ מנין ב' פעמים, וע"י שקצת באים למעריב אינם באים למנחה, והרבה פעמים הוצרכנו להתפלל

מנחה בלי מנין. ועו אשר הימים ארוכים הכוכבים הוא מאוד רוצים להמתין עד צ להתפלל ואינם מתפי המנהג, וע"כ אולי בהסכמת

תשובה: מסתברא בזמנו רק תלו הדבר בטירחן שתקנו המנהג ראו לצבורא להתאסף ב' זה לטירחא כל כך, ידעו דלעתים יהיה על תנאי זה לא תקנו אנו שבזמננו קשה בימות הקיץ הרי אין ואפשר לבטל המנהג שחרם בהפסדו ע מתפללים מנחה בל: בצבור ודאי עדיפי בזמנה. והנה אין לונ ויחיד קבל עליו ו ושיהיה אצלו כמו נ פשיטא דכל יחיד אדעתא דצבורא ה: שלא בזמנה גם הוא אף שלא בזמנה מלו דכן הדין כדאיתא ו גם מסתבר דאין אדנ כעין מנהג זה, דאלי בלי הפסק להתפלל אח"כ להתפלל בית נדר, או מי שהתפלל מעריב בזמנה ונ שמתפללין שלא בו

ג. טעם הדבר בתשובה י' - א.א. קפלן.

ד. זו ואצ"ל זו קתני ועיין תשובה ט"ז - א.א. קפלן.

נדר אם רוצה להתפלל שם עם הצבור. וע"כ אין לחוש רק שמא הצבור בכלל קבל עליו מנהג זה כנדר, ולענין זה כבר כתבו התוס' בשבועות דף כ"ט ע"ב והובא להלכה ביו"ד סימן רכ"ח סעיף ב', דכל נדרי הקהל הם על דעת כן שאם רוצים להתיר יתירו ועיין לענין זה שו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן נ"ו, ומכ"ש בנדון דנן דחזינן דמתחילה לא תקנו במקום שיהיה טירחא דצבורא.

L

סימן יד

בקהילת עדת ישראל כברלין נתקן עפ"י מו"ר ר' עזריאל הילדסהיימר זצ"ל, שבעד הנערים שאין יכולין לבוא לביהכ"נ בשבת לפני הצהריים, קורין אחר הצהריים ב' או ג' שעות כל הסדרה וקורין ד' גברי ואומרין ההפטרה עם הברכות ואח"כ מתפללין מוסף עד גמירא, ואח"כ מתפללין מנחה עם קריאה ג' גברי, ואף שיש לפקפק על זה (עיין ספר תורת חיים על או"ח סימן קל"ה) מכ"מ כבר הורה זקן.

וכתב בד"מ סימן קל"ה דאם בטלו בשחרית הקריאה ובמנחה מצאו מנחה אם יש פנאי לקרות כל הסדרה יקראו במנחה כל הסדרה ויקראו שבעה גברי כי כל יום השבת הוא זמן הקריאה. וכתב על זה בספר משנה ברורה ויקראו הסדר של שחרית קודם התחלת המנחה ואח"כ יאמר אשרי ובא לציון ואח"כ יקראו קריאה של מנחה כנהוג עכ"ל. והנה זה הוא רק אם פעם אחת בטלו מחמת אונס, אך קשה לתקן כן באופן קבוע. אמנם כדי שלא תשתכח תורת קריאת ס"ת מן

מנחה בלי מנין. ועוד דכמה פעמים בימים אשר הימים ארוכים והלילות קצרים וצאת הכוכבים הוא מאוחר מאוד, הקהל אינם רוצים להמתין עד צאת הכוכבים ומקדימין להתפלל ואינם מתפללין בזמנו ועוברין על המנהג, וע"כ אולי טוב יותר לבטל המנהג בהסכמת כל הקהל.

תשובה: מסתברא כיון דהנהיגו להתפלל בזמנו רק בקיץ ולא בחורף א"כ תלו הדבר בטירחא דצבורא כי בשעה שתקנו המנהג ראו שבחורף יהיה טרחא לצבורא להתאסף ב' פעמים ובקיץ לא ראו זה לטירחא כל כך, ומעתה יש לומר אילו ידעו דלעתים יהיה גם בקיץ טירחא יתירה על תנאי זה לא תקנו המנהג. וכיון שרואים אנו שבזמננו קשה לקבץ מנין ב"פ גם בימות הקיץ הרי אין חלוק דין קיץ לחורף ואפשר לבטל המנהג, ובפרט היכא דיצא שכרם בהפסדם שהרבה פעמים עי"ז מתפללים מנחה בלא מנין, ותפילת מנחה בצבור ודאי עדיפא מלהתפלל מעריב בזמנה. והנה אין לומר בנדון דנן דכל יחיד ויחיד קבל עליו להתפלל בקיץ בזמנה ושיהיה אצלו כמו נדר דצריך התרה, דזה פשיטא דכל יחיד לא קבל עליו אלא אדעתא דצבורא ואם הצבור מתפללים שלא בזמנה גם הוא יקדים להתפלל בצבור אף שלא בזמנה מלהתפלל ביחידות בזמנה דכן הדין כדאיתא בסימן רל"ה סעיף א'. גם מסתבר דאין אדם מקבל על עצמו בנדר כעין מנהג זה, דאל"כ מי שהלך ג' פעמים בלי הפסק להתפלל בבית הכנסת ורוצה אח"כ להתפלל ביחידות יהא צריך היתר נדר, או מי שהתפלל ג' פעמים בלי הפסק מעריב בזמנה ובא אח"כ לביהכ"נ שמתפללין שלא בזמנה יהא צריך היתר

יוכל
ע לו
צוב
את
; אם
אם
נקור

כתב
ן ע'
יותר
ארץ,
בכל
ע"כ
אם
יועה
זירה
שהם
'חות
עזוב

עריב
לא
וצים
זימי
ב'
מים,
:איים
ופלל

19

האם ואנוס אותו עכו"ם יאמר ואפילו אם יאמר לו לעולם
 האנוס אותו ומהגב קבוצת יע"א הכי הם ינחמו עיני
 בכ"ה וסיירי וכל זה דוקא ביה"ט אבל בב'מותר בכל ענין
 יע"א

סימן חי היתר ספק ברכת שהחיינו על הפרי אם
 ראוי להקדים ברכת שהחיינו לברכת הפרי
 או לאי ראוי להקדים ברכת הפרי לברכת שהחיינו דכיון דברכ'
 שהחיינו עיקרו בא כשביל הפרי הם כן נאמר ברכת הפרי
 תחילה ואח"כ שהחיינו או דילמא איכא מתברא לפוס
 ריהטא דברכת שהחיינו קדים דהא כיון דעיקר ברכת
 שהחיינו עיקר חיובו הוא חשפי באינו אוכלו אלא מקטת
 ארואה אותו בחילין מרזיק או במזכרים אותו באוק אלא
 שחכמים אסתמונהו אשעת אכילה ח"כ מינה נפקא דכבא
 ז'דו או רואהו תחילה ואח"כ אוכלו ח"כ יפרע ברכת רואה
 ברכת שהחיינו ואח"כ ברכת הפרי ויש פוזיין פן התורה
 פוק חזי כשמברכין ומן על הפרי כליל ר"ה על הקידוש דאו
 בשעת הקידוש על נטילתו בלבד מברך שהחיינו ואחר
 כגושל ידיו מברך המוליא או מברך על הפרי כמלא דהכי
 הוא סדר ברכתו לעולם ואין להקשות כיון דברכת הפרי
 היא חובה וברכת שהחיינו דפרי היא רשות כמ"ס בפ' בכל
 מערכין ד"מ ע"ב וז' אבשיא לכו מהו למור ומן ברה"ו ויוס
 הכפורים כיון דמותן לזמן אתי אהרין כו' רב יאורה אמר
 אגוז אקרא חדמא נמי קאמינא ומן ח"ל רשות לא קמבעיא
 לי כי קא מבעיא לי חובה וכתב בס הר"ב שלטי הגבורים
 וז' דנראה משנין זה דאין חוב שהחיינו על פירות
 המתחדשות חסנה לשנה מדקאמר רשות לא קא מבעיא לי
 וכיון שהיה רשות אין גם עובד למיאלא בירך ע"כ יע"א
 וז' ה"כ היכי אמרין אין דיקיים רשות לחובה ד"ל דהוא מפרש
 בונת הנח' כמו ספירג הר"ב כ"ה חלק ח"ח סימן רכ"ה בהג'
 ב"י ז' דרשות לא קאי בברכת שהחיינו אלא על אכיל' הפרי
 וז' ולי נראה דרשות קאי אקרא חדמא והכי קאמר רשות
 לא קא מבעיא לי כלומר דבר שאינו מוכרח לעשותו ולאכול
 אקרא חדמא והוא רובה לאכול כל קא מרשיא לן כי קא
 מבעיא לן חובה כלומר דבר אכיל' יכול לכמת ממנו לעשותו
 יע"א נמלא דרשות קאי לאכילה אבל לברכת שהחיינו ודאי
 דחייב כמו ברכת הפרי

אמנם אי קאיא הא קאיא כיון דברכת שהחיינו היה חייב
 כשהיה רואה הפרי בחילין או ביד סוס אדם ואסתמונה
 לברכת הפרי וכתב הוא ז' דברך תחילה ברכת שהחיינו
 שהיה חייב מקדמ' דנח"כ לולב שאני דהיה חייב לברך ברכת
 שהחיינו בערב מועד כדקמיני בפרק לולב וברבה הנושא
 לולב לעלמו אומר שהחיינו ופרש"י ז' הנושא לולב בערב
 מועד וכתב הרא"ש ז' דהאידנא לא נהנו לברך שהחיינו
 בשעת עשיה אלא בשעת נטילה כו' יע"א ח"כ אמאי מברכין
 שהחיינו אחר ברכת נטילה הנה ליה להקדימה כיון דחייב
 שהחיינו בא ליה מקדמת דנח ולפי עניות דעתי נר' למור כיון
 דהברכות הם מדרבנן ונטילת לולב הוא מדאורייתא הילכך
 כשאנו נוטלין את הלולב שהוא חייב לדאורייתא מברכין עליו
 תחילה ואח"כ ברכת שהחיינו שהוא חייב מדרבנן אבל מלות הפרי
 דהיי מדרבנן ושהחיינו הוא מדרבנן אמרין דיקדים ברכת
 שהחיינו כיון שיש לה עדיפות יותר כ"ס הוא ז' ע"א

7 סימן יט שאלה ספקי הספקא לי על מי שנהג
 במקרא אלא להסתפר מתפסח
 עד העלמתו ועבר בשלש סנים וכשאו רובה להסתפר בל"ג
 לעומר מטעם אלא קבלו עליו נכדד הגם שבר נהג ביה מכל
 מקום לא נהג כן מרעת לנהוג כן בכל שנה ואנה אלא קרא

הוא ז' ע"א

ס-טק
 ההרט
 ר
 ומתנה
 בתמיה
 החתי'
 י"כ לפי
 י' אבת
 הר נר
 י' המקל'
 י' רכותו
 אין זה
 ע' לדרך
 י' תענות
 ז' נמלא
 ז' אס כן
 ו' י' נקול
 ו'

ב'בי אן
 ה'פירות
 מ'זמות
 י'ון שיש
 י'חן סי'
 ו'פזיר
 ה' יע"א
 ד'י אלא
 ל' בכ"ר
 ה'פירות
 על הפרי
 א"כ כנ"י
 ז'ין דרך
 ה' ויחמ'
 כל אדם
 ו'דברים
 א'אכול
 י' רובה
 א'עט
 ת'אנה
 ו'וד בין
 ה'פירות

י'ברך
 ה' אהוא
 כ' הרב
 ל' יע"א

תיבות
 ב' בעל
 ב' חלק

כ"י ט
 ללאת
 י' ת"ד
 אלא נ

דקחא דאחרים נהגו בו אימור דהו' לשולס כו' עכ"ל
 נקטינן תבוא דהיינו דוקא דבעינן בלבה שיתירו לו היינו
 מהם ומיירי בשבטא שהתחיל לנהוג היה דעתו לנהוג כן
 לשולס מהמע דאם לא כיון זה בדעתו חלף לנהוג כן כשירצה
 ובח"ו זה שנה סירכה להקפיד יתפטר ודאי דאפילו התרה
 נמי אינו ברין אלא יתפטר בלא התרה כאלו לא היה כמו
 שכן נראה בהדיו' ממה שכתבתי בשם מרן ז"ל ולפי זה
 רצוני לומר יתפטר זה לדון דין בלי שום התרה דאפילו
 משום מנהג נמי ליכא כיון שבכל שנה ונהג היה מכוינדעתו
 שלא ינהג לנהג הבהא כן אס לא ירצה וט"פ שלא נקפיד
 בשנה הבהא מכל מקום כיון שאם לשנה הבהא אחרת לא
 ירצה לנהוג כן יתפטר כודאי אין בזה אפילו משום מנהג
 ואינו ברין התרה משום מנהג ויתפטר בלא התרה כן נראה
 לי שהוא אמת ויביא ונכון וקיים כפי מה שכתב מרן ז"ל אבל
 מכל מקום על דר היות טוב ישאל התרה משום מנהג קצת
 אף על פי דכפי מה שכתבתי לשל לא בעינן התרה כלל
 מכל מקום כיון דאין הפסד בדבר ישאל עליו משום מנהג
 קצת מעט מעט לנחת ידי ספק אט"פ אין ספק בגדון גיין
 כלל לפי דברי מרן מכל מקום מהיות טוב אל תקרי רע
 שההתרה אינו נקבה בדין וכיון דאין הפסד בדבר ישאל
 עליו ויתפטר כרצונו ומכל מקום אם לא רצה לשאול נראה
 גם כן לטענות דעתי שיתפטר בלא התרה ואט"פ אבדירי
 הוה עובדא מהם כענין זה דגדון דין ואט"פ גמורתי כלפי
 שאין בזה משום מנהג כיון שמתחילה לא כיון לנהוג כן
 לשולס ולא בעינן התרה כפי דברי מרן ז"ל אם מכל מקום
 נאמתי לשלשה והתירו לי משום מנהג קצת שיש בדבר המלא
 נימא כלל העולה הרשות נתונה בידו דאם רוצה לשאול
 התרה ישאל ויתירו לו ויתפטר בל"ג ואם לא רצה לשאול
 התרה יתפטר בלא התרה שאין זה מקרי מנהג ומכל מקום
 מהיות טוב אל תקרי רע ויש טוב טעם ורעות כיון דאין הפסד
 במה שאול התרה ונחת ויביא ונכון וקיים נאום הלעזר
 יוסף בר יצחק הי"ד

מעתה נחמט לפי זה דאם אפטר על ידי אחר אינו יכול
 שליח זה להתפלל וא"כ כיון דין איברא דיכול
 להיות על ידי אחר וכדומה דנראה נמתי דבשביע זה יעביד
 אותו מוחת התפלה ולבקש אחר לכן לבי אולי דלשון ה"ו זה
 ורב נתן ז"ל לא נטעו בזה הדא דהרי מעשמו כל הטור ז"ל
 שכתב דכיון דהו' לבן תענית על אחרים אם כן מה לי אם
 אפטר באחר או לא הרי אינו סקרן בתפלתו וספיר דמי לומר
 ביום לום התענית הזה ועוד נראה לי לחלק דאפטר דהיינו
 דכתב הטור ז"ל דאם אפטר ע"י אחר טוב הוא היינו דוקא
 היכא דאינו שליח עבור קבוע וכיון דאינו שליח עבור קבוע
 א"כ לוח קאמר דאם אפטר באחר מהתענה טוב הוא יחי' לא
 יכול להתפלל אבל כשהיה שליח עבור קבוע מוחן רב שאינו
 יכול להתענות עכשיו מזקנתו או ודאי יורה ומורה הטור ז"ל
 דאפילו דאפטר ע"י אחר אפילו הכי והו' טוב מהו ולא טוב
 מהו משם אלא כוונה באופן שאין לורך בשביל זה להטבירו
 שלא יתפלל בתפלה זה והיו נמתי לו ובקש פנים וכלל הקהל
 שאין יורעין הכל בלא התענה וכיון דהו' שליח קבוע אין זה
 מקפיד להטבירו כיון דאינו סקרן בתפלתו וספיר דמי לומר
 ביום לום התענית הזה דהיינו של עבור זה ועוד נראה לי
 לדקדק בדברי הטור ז"ל מלבד מה שכתבתי לעיל דהרי נראו'
 לי דזכו עממו מהם הוא מדוקדק בלשון הטור דהרי לא כתב
 בפירוט אם אפטר בשליח עבור אחר אלא דקדק דוקא בלשון
 וקאמר אם אפטר שיהיה שליח עבור המתענה טוב הוא האחר
 אבל אם אי אפטר כו' פירוט אם אפטר שיתענה השליח
 עבור טוב הוא אלא הוא אבל אם אי אפטר שיתענה אפילו הכי כ"ל
 שיכול להתפלל אבל לשולס דלא דבר הטור בשליח עבור
 אחר אלא יהו' עממו הוא דפירש כן דאם יכול להיות שיתענה
 דהיינו אם אפטר לו להתענות מוטב ואם לאו אפילו הכי
 יתפלל ויאחר ענינו כיון שאינו סקרן בתפלתו זהו נראה לי
 לדקדק בלשון הטור דאפטר דהיינו דלישנא מחמת דחיירי
 אם אפטר בשליח עבור אחר שיתענה כו' אבל לפי העיון
 נראה דלא חיירי בש"כ אחר דבזה לא דבר אלא דוקא בהו'
 עממו הוא דקאמר ודאי אם אפטר שיאמרו לו שיתענה ודאי
 טוב הוא מאחר אבל אם אי אפטר דהיינו דאינו יכול להתעני'
 ודאי דיתפלל כמו שכתב כו' זהו הנראה לי באופן דבנין
 דין ודאי אין שום ספק מאחר שהוא שליח עבור קבוע ובזה
 לא דבר הטור כמו שכתבתי ואפילו אם ירצה מי שירצה לומר
 דאין משמעות דברי הטור כמו שכתבתי אפילו הכי מעט
 החלוק שכתבתי נראה ובנין דין אין ספק דאפטר דהטור
 זה לא קאמר אלא בשליח עבור שאינו קבוע אבל בקבוע לא
 ויתפלל ויאחר ענינו וספיר דמי לומר ענינו ואין בכך כלום
 דשל הכבוד הוא מתפלל במרע לפי מה שכתב הר"ב בית
 חדש ז"ל אפילו יחיד שאינו מתענה יאחר ענינו בלחם כיון
 שאין לשון ענינו מורה על עממו אלא ביום התענית הזה
 מורה על הכבוד וכיון שאינו סקרן בתפלתו יחיד גם כן
 אומר כו' זהו לשון הרב ז"ל בריש סימן תקס"ה וז"ל יחיד
 אומר ענינו כו' ומחשע לי לרעות רבינו סקור דשליח עבור
 שאינו מתענה יכול להתפלל ענינו בשביל הגיבור כדלקמן
 סימן

דקחא דאחרים נהגו בו אימור דהו' לשולס כו' עכ"ל
 נקטינן תבוא דהיינו דוקא דבעינן בלבה שיתירו לו היינו
 מהם ומיירי בשבטא שהתחיל לנהוג היה דעתו לנהוג כן
 לשולס מהמע דאם לא כיון זה בדעתו חלף לנהוג כן כשירצה
 ובח"ו זה שנה סירכה להקפיד יתפטר ודאי דאפילו התרה
 נמי אינו ברין אלא יתפטר בלא התרה כאלו לא היה כמו
 שכן נראה בהדיו' ממה שכתבתי בשם מרן ז"ל ולפי זה
 רצוני לומר יתפטר זה לדון דין בלי שום התרה דאפילו
 משום מנהג נמי ליכא כיון שבכל שנה ונהג היה מכוינדעתו
 שלא ינהג לנהג הבהא כן אס לא ירצה וט"פ שלא נקפיד
 בשנה הבהא מכל מקום כיון שאם לשנה הבהא אחרת לא
 ירצה לנהוג כן יתפטר כודאי אין בזה אפילו משום מנהג
 ואינו ברין התרה משום מנהג ויתפטר בלא התרה כן נראה
 לי שהוא אמת ויביא ונכון וקיים כפי מה שכתב מרן ז"ל אבל
 מכל מקום על דר היות טוב ישאל התרה משום מנהג קצת
 אף על פי דכפי מה שכתבתי לשל לא בעינן התרה כלל
 מכל מקום כיון דאין הפסד בדבר ישאל עליו משום מנהג
 קצת מעט מעט לנחת ידי ספק אט"פ אין ספק בגדון גיין
 כלל לפי דברי מרן מכל מקום מהיות טוב אל תקרי רע
 שההתרה אינו נקבה בדין וכיון דאין הפסד בדבר ישאל
 עליו ויתפטר כרצונו ומכל מקום אם לא רצה לשאול נראה
 גם כן לטענות דעתי שיתפטר בלא התרה ואט"פ אבדירי
 הוה עובדא מהם כענין זה דגדון דין ואט"פ גמורתי כלפי
 שאין בזה משום מנהג כיון שמתחילה לא כיון לנהוג כן
 לשולס ולא בעינן התרה כפי דברי מרן ז"ל אם מכל מקום
 נאמתי לשלשה והתירו לי משום מנהג קצת שיש בדבר המלא
 נימא כלל העולה הרשות נתונה בידו דאם רוצה לשאול
 התרה ישאל ויתירו לו ויתפטר בל"ג ואם לא רצה לשאול
 התרה יתפטר בלא התרה שאין זה מקרי מנהג ומכל מקום
 מהיות טוב אל תקרי רע ויש טוב טעם ורעות כיון דאין הפסד
 במה שאול התרה ונחת ויביא ונכון וקיים נאום הלעזר
 יוסף בר יצחק הי"ד

סימן ד' שאלה

שליח עבור קבוע שלא התענה
 בתעניות שנזרין על הגיבור
 חפשי עלירת בשמם או בזמן התנפה בר חזן הן עמא באלו
 התעניות אין השליח ליבור יכול לחוק את עממו להתענות
 כיון דמוק סוף תענית יחיד הן אט"פ שלבור מתענין בהם
 ועוד שהשליח עבור הוא זקן ככן אבעים שנה והשתא ספוקי
 מספקא ליה אם יכול לעבור לפני התיבה לפניהם ולומר
 ענינו בחזרת התפלה כיון שלא התענה ספק הוא או לא ואב
 ורפאלו ויבא אמתה

תשובה

פשוט הוא דאט"פ שליח התענה יכול להתפלל
 ולומר ענינו בשביל תענית שהתענו הגיבור
 דהרי לא קאמר ביום תעניתי אלא ביום תענית הזה דהיינו
 של עבור ומה בכך וכמו שכן נראה קצת ממה שכתב הטור
 אורח חיים בקימן תקס"ה וז"ל יש מהאזונים שכתבו שאין
 לומר ענינו אלא במנחה שאז יאחזנו בולמום שיכטרך לאכול
 ומחלף סקרן בתפלתו אבל שליח עבור אומרו בכל פעם שאי
 אפטר שליח יתטנו קצת מהקהל וכן נזהיך כו' עכ"ל
 דרי נראה אט"פ שאין השליח עבור יתענה יכול לומר ענינו
 בשביל הגבור מן העם האחר דהרי אינו אות' ביום
 לום תעניתי אלא תענית הזה הוא דקאמר ואינו מורה על
 עממו אלא על כל הגבור העומדים אס וא"כ פשוט דיכול
 להתפלל ולומר ענינו כל שכן לפי מה שכתב הרב בית חדש
 ז"ל בריש סימן זה דלאו דוקא שליח עבור אלא אפילו יחיד

להתפלל מעריב בזמן

יא. מקום שנהגו להתפלל מעריב לאחר צאת הכוכבים, ורוצים לשנות ולהקדים להתפלל בקיץ קודם הזמן, יכולים לשנות ואינם צריכים התרת נדרים לזה.

הדלקת נרות לשבת

יב. אשה שרגילה להדליק כמה נרות לשבת, או שרגילה להדליק נרות גדולים, ועתה קשה לה לקיים מנהגה, יכולה לבטל מנהגה בלא התרה, אך לכתחילה ראוי שלא תעבור על נדרה בלא התרה.

מנהגי ימים נוראים

יג. אדם שנהג לעמוד בתפילה ביום הכיפורים, אינו רשאי לבטל מנהגו ללא

כותיקין ביום זה זהו משום שזוהר הוא בתפילה כותיקין, ולא באופן שמתפלל כותיקין מחמת סיבה אחרת [כגון שהוא משכים לדרך], שבאופן זה אינו רשאי להתפלל ביחידות. ואמנם אכתי צ"ב דלכאור' לדבריו הנ"ל מה בכך שמתפלל כותיקין מחמת סיבה אחרת, גם בזה נימא דמוטל עליו החיוב ביום זה לקיים המצוה כותיקונה, ודו"ק, ועוד יש להעיר בזה מדבריו ב"קובץ השבועות" ח"ג סימן ט שדין זה הוא דוקא בזהררים להתפלל כותיקין.

כ. שו"ת מלמד להועיל [להגדיר] הופמן זצ"ל, ח"א סימן יג שאם רוצים במקום מסויים לשנות מנהגם שנהגו להתפלל מעריב בקיץ בזמנו, אינם צריכים התרה, שאין לומר שנחשב שכל יחיד ויחיד קיבל עליו להתפלל בקיץ בזמנה ושיהיה אצלו כמו נדר שצריך התרה, שמסתבר שאין אדם מקבל על עצמו בנדר כעין מנהג זה, דא"כ מי שהלך ג' פעמים בלי הפסק לבית הכנסת ורוצה אח"כ להתפלל ביחידות, יהיה צריך לזה התרת נדרים. או מי שהתפלל תפילת מעריב בזמנה שלש פעמים בלי הפסק, ובא אח"כ לבית הכנסת שמתפללים שלא בזמנה, יהיה צריך התרת נדר לזה אם רוצה להתפלל שם עם הצבור. (ואמנם בעיקר דבריו יש להעיר דלכאור' באופן זה אין ראייה על מנהג היחידים, כיון שכל יחיד התפלל אז מכיון שאז התפללו הקהל, ואין ראייה מזה שהיחיד שהתפלל עמו הקפיד להתפלל דוקא בזמן זה. ויחכן דמיירי באופן שיש שני בתי כנסיות, באחד מתפללים בזמנה ובאחד שלא בזמנה, ואותו אדם הלך ג' פעמים לאותו ביהכ"ג שמתפללים בזמן).

[וסיים שם לגבי הנדון שדין שם, דבע"כ שאין לחוש אלא רק שמה הצבור בכלל קיבל עליו מנהג זה כנדר, ולענין זה אמרונן שכל נדרי הקהל הם על דעת כן שאם רוצים

להתיר יחיד, וכמבואר בתוס' בשבועות כט ב שהובא להלכה בשו"ע י"ד סימן רכח סעיף כה].

כא. במגן אברהם [בסימן רסג ס"ק ט] כתב שמי שרגיל להדליק כמה נרות לשבת ועתה אין לו מעות לנרות שבת, ידליק רק נר אחד, והמותר יקח לקידוש היום, [ועי' גם בקצור שו"ע סימן עה סעיף ב שכתב שבשעת הדחק סגי בנר אחד].

וכתב בשו"ת לבושי מרדכי [להגר"מ וינקלר זצ"ל, תניא א"ח סימן מט] דלפ"ז ה"ה באופן שנתייקר מחיר הנרות ודחיקא ליה שעתא להרכות בהוצאות כ"כ שיצטרך ללוות, סגי בשתי נרות, ואין צריך התרה לפי דברי המגן אברהם [והקצור שו"ע] הנ"ל, עיי"ש.

כב. לכאור' טעם דין זה הוא משום שאם אינו רוצה לבטל מנהגו לגמרי אלא רק בפעם זו, ולכן אינו צריך התרה. וממילא למאי דקיי"ל שלכתחילה אין להקל לאדם לעבור על מנהגו בלא התרה, [אלא א"כ הוא שעת הדחק שאינו מוצא מי שיתיר לו], וכנ"ל בפרק עג סעיף ה, גם בזה אם אינו שעת הדחק צריכה לעשות התרת נדרים. [וכ"כ בשש"כ פרק מג סעיף ג והערה יא-יג. והוסיף שגם הנהגת להדליק דוקא נרות גדולים, אל תשנה מנהגה להדליק נרות קטנים יותר בלא התרה. וכתב שלכן מוטב שלכתחילה תתנה האשה לפני שמתחילה להוסיף נרות שבת, שאינה מקבלת דבר זה מנדר]. ואמנם באופן שמסרה האשה מודעא לבטל נדרים באמירת "כל נדרי" וכפי שנהוג, עי' לעיל בפרק עג סעיף ח ולהלן בפרק פא סעיף יג בשם הפוסקים.

כג. עי' בזה בטור ובשו"ע א"ח סימן תריט סעיף ה, ובנו"כ שם.

התרה יד. אך מ ולהישען ולסמוך יד. אדם שהתענה ולהתענות כן לו להתענות כן ר שאינו צריך לה שנהג להתענות

כד. שו"ת מהר"י וויל [סיני אחת בתפילה ביה"כ צריך התרה, והו"ד באליו ובמטה אפרים [שם סעיף י [לבעל "מרכבת המשנה", הל' דה"ה למי שהיה ניעור כל דעת לעשות כן כל ימיו,

כה. מטה אפרים [שם בסיני כה], דאף שבתחילת סמיכה, רשאי הוא לסמוך לא קיבל על עצמו רק נ והרי המנהג הוא שיכול [שם ס"ק יג] ובשער הצ' במשנ"ב פרטי דינים בד תפילת שמונה עשרה אסו בסימן צד סעיף ח, עיי"ש

כו. תשב"ץ קטן [סימן י סמ"ק סימן רכא אות ד תרכר].

והוסיף התשב"ץ קו כשקיבל עליו להתענות הכיפורים, אך אם לא הכיפורים אלא משום ע מחמת תענית חלום, אינו לעולם יומיים ויה"כ.

כז. מהר"י וויל [סימן קו בסימן תרכד ס"ק ז], ו: שאמר "אהיה נזיר פחות נ ליה תנאי משום שאין נזי וכיון שאמר "אהיה נזיר" וה"נ בזה.

כח. מגן אברהם [שם כג אפרים [שם סעיף יב],

תרעט

התרה יד. אך מכל מקום גם אם נהג לעמוד בלא סמיכה, רשאי לשנות מנהגו ולהישען ולסמוך י"ה.

יד. אדם שהתענה יומיים יום הכיפורים משום "ספיקא דיומא", חייב להמשיך ולהתענות כן לעולם י"ה, ונהלקו הפוסקים אם גם כשהתנה לפני שהתענה שרצונו להתענות כן רק בשנה זו, אעפ"כ חייב להמשיך ולהתענות כן לעולם י"ה, או שאינו צריך להמשיך להתענות כן י"ה. אך לכל הדעות יכול להישאל ל"ט על כך שנהג להתענות יומיים, ועי"כ לא יצטרך להתענות אלא יום אחד ל.

במגן אברהם שם שכתב שדברי המהר"י וי"ל צ"ע, שהרי לכאור' נדון זה לא דמי לקבלת נזירות, דשם כיון שאמר "הריני נזיר" חל עליו נזירות שלושים יום, ושוב לא מהני תנאי, משא"כ הכא נהי דבשנה זו חש לספיקא ועושה כ' ימים יום הכיפורים, אינו מחוייב מחמת כך לנהוג כן לעולם, ולמה לא יועיל תנאי. וכל שכן האידנא דבקיאינן בקביעא דירחא ואין עושין שני ימים אלא משום מנהג, א"כ כיון שאבותינו לא נהגו כן כיוה"כ למה ננהגו אנחנו כן. ובאמת גם בדברי הבי"י [שם] משמע שבאופן זה אינו צריך להתענות יומיים, עי' בדבריו שם שהביא בזה מה שכתבו הראשונים שמי שרגיל להתענות תעניות שבין ראש השנה ליוה"כ ושלפני ראש השנה צריך התרה, וכגון שבשעה שהתחיל לנהוג היתה דעתו לנהוג כן לעולם וכו', עיי"ש, ומשמע שגם במתענה שני ימים יוה"כ צריך התרה דוקא באופן שהיתה דעתו להמשיך לנהוג כן. וממילא אם התנה שאין דעתו להמשיך לנהוג כן, אינו צריך התרה. וכ"כ הלבוש [שם סוף סעיף ה'] להדיא דמה שצריך לעשות שני ימים יום הכיפורים היינו דוקא אם היה דעתו לנהוג כן כל ימיו, או אפילו בסתם, עיי"ש.

כט. והיינו להישאל בפני שלושה עי' 'פתח' ד'חרטה', וכמש"כ המטה אפרים [שם סעיף יב] והמשנ"ב [שם ס"ק יז].

ל. טור [שם] ומהר"י וי"ל [שם] כשם הרא"ש, וכן הביא בשו"ת מהרשד"ם [יו"ד סו"ס מ] כשם רבו. ופירש הבי"י שם שכיון שמן הדין אין צריך להתענות אלא יום אחד לכו, א"כ מה שהתענה יומיים הוי כמו נדר, ויכול להישאל על כך. ובלבוש [שם] הוסיף שכיון דאנן בקיאינן בקביעא דירחא ואין קבלת איסורו משום "ספיקא דאורייתא לחומרא" אלא לחומרא וחסידות דעלמא, לא גרע משאר נדר.

כד. שו"ת מהר"י וי"ל [סימן קצא], שמי שעומד פעם אחת בתפילה כיוה"כ ודעתו לנהוג כן כל ימיו, צריך התרה, והו"ד באליה רבה [סימן תריט ס"ק כא] ובמטה אפרים [שם סעיף יט]. ועי' ב"שולחן תמיד" [לבעל "מרכבת המשנה", הל' יוה"כ סימן ד אות ו] שכתב דה"ה למי שהיה ניעור כל ליל יוה"כ פעם אחת על דעת לעשות כן כל ימיו, צריך התרה.

כה. מטה אפרים [שם כסימן תריט, ב"אלף למטה" ס"ק כה], דאף שבתחילת מנהגו לעמוד עמד בלא סמיכה, רשאי הוא לסמוך אח"כ, דמסתמא מעיקרא לא קיבל על עצמו רק מה שנהגים בעמידה זו, והרי המנהג הוא שיכול לסמוך. והו"ד במשנ"ב [שם ס"ק יג] ובשער הציון [שם ס"ק כ], ועיי"ש במשנ"ב פרטי דינים בדן זה. (אך מ"מ בשעת תפילה תמונה עשירה אסור לסמוך, וכדאי' בשו"ע כסימן צד סעיף ה, עיי"ש).

כו. תשב"ץ קטן [סימן קלז], רבינו פרץ [כהנהגות סמ"ק סימן רכא אות ד] בשם ר"מ, וטור [סו"ס תרכד].

והוסיף התשב"ץ קטן [שם] דהיינו דוקא כשקיבל עליו להתענות ביום השני לשם יום הכיפורים, אך אם לא התענה או לשם יום הכיפורים אלא משום שהוא רגיל להתענות או מחמת תענית חלום, אינו צריך להמשיך ולהתענות לעולם יומיים יוה"כ.

כז. מהר"י וי"ל [סימן קצא], והו"ד בדרכ"מ [שם כסימן תרכד ס"ק ז]. והטעם כתב דהוי כמו מי שאמר "אהיה נזיר פחות משלושים יום", דלא מהני ליה תנאי משום שאין נזירות פחות משלושים יום, וכיון שאמר "אהיה נזיר" הו לא מהני ליה תנאי, וה"נ בזה.

כח. מגן אברהם [שם כסימן תרכד סו"ק ז], מטה אפרים [שם סעיף יב], ומשנ"ב [שם ס"ק יז], עי'